

IMVO-convenanten

IMVO-convenanten

UITGEBRACHT AAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE HANDEL EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING
EN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN

NR.4 - APRIL 2014

Sociaal-Economische Raad

De Sociaal-Economische Raad (SER) adviseert het kabinet en het parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal en economisch beleid en over belangrijke wetgeving op sociaal-economisch terrein. Daarnaast heeft de SER bestuurlijke taken met betrekking tot de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie (PBO), waaronder het toezicht op de product- en bedrijfschappen. Ook is de SER betrokken bij de uitvoering van enkele wetten.

De SER is in 1950 ingesteld bij de Wet op de bedrijfsorganisatie (Wbo). Zitting in de SER hebben vertegenwoordigers van ondernemers en van werknemers, en kroonleden (onafhankelijke deskundigen). De raad is een onafhankelijk orgaan dat door het gezamenlijke Nederlandse bedrijfsleven wordt gefinancierd.

De SER wordt bij de uitvoering van zijn functies bijgestaan door een aantal vaste en tijdelijke commissies. Enkele vaste commissies zijn onder bepaalde voorwaarden ook zelfstandig werkzaam.

Op www.ser.nl vindt u actuele informatie over de samenstelling en de werkzaamheden van de SER en zijn commissies. Ook alle circa 1000 adviezen die sinds 1950 zijn verschenen, zijn daar op te zoeken. Adviezen van de laatste jaren zijn bovendien in gedrukte vorm verkrijgbaar.

Het SERmagazine brengt maandelijks nieuws en achtergrondinformatie over de SER, de overlegeconomie en belangrijke sociaal-economische ontwikkelingen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	7
1. IMVO-convenanten als nieuw instrument in een 'ongoing process'	13
2. Meerwaarde voor betrokken stakeholders	19
2.1 Wat verstaat de SER onder een IMVO-convenant?	19
2.2 Meerwaarde van IMVO-convenanten	21
3. Bijdragen van de overheid aan effectieve werking IMVO-convenanten	23
3.1 Breder beleid	23
3.2 Faciliteren proces	24
3.3 Als partij participeren in de IMVO-convenanten	24
4. Maatwerk: partijen, inhoud, vorm en geschillenbeslechting	27
5. Ambities formuleren en resultaten bereiken binnen een internationale governance gap	29
6. Verbind risico's met kansen	31
7. Kernelementen van effectieve IMVO-convenanten	33
8. Ambities en aanbevelingen	37
Bijlagen	
1 Adviesaanvraag	43
2 De OESO-richtlijnen als kader voor IMVO-convenanten	45
3 Lessen uit eerdere en lopende initiatieven	47
4 Enkele kernelementen nader toegelicht	53
5 Deelnemers expertbijeenkomst en consultatiebijeenkomst	61
6 Samenstelling van de commissie IMVO	63

Samenvatting

Samenvatting

De globalisering heeft het mogelijk gemaakt dat de productie van onze spijkerbroeken en smartphones niet in Nederland plaatsvindt, maar daar waar comparatieve voordelen lagere kosten mogelijk maken. Dat kan voor betrokken bedrijven en consumenten voordelen opleveren, maar tegelijkertijd zijn er risico's. Dit betekent dat een internationaal opererend Nederlands bedrijf direct of indirect betrokken kan raken bij kinderarbeid, levensgevaarlijke werksituaties, het onrechtmatig in bezit nemen van landbouwgronden of schade aan kwetsbare ecosystemen. Het gaat vaak om complexe situaties in opkomende markten en ontwikkelingslanden waar overheden tekortschieten in het beschermen van rechten en waarin bedrijven hooguit een deel van de oplossing van een probleem kunnen bieden. Samen met andere partijen is de kans groter om oplossingen te realiseren.

De Nederlandse overheid, vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, consumenten en maatschappelijke organisaties verwachten dat bedrijven zakendoen met respect voor mensenrechten en milieu. Internationaal is dat vastgelegd in de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs). Volgens deze richtlijnen worden bedrijven geacht de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van hun handelen te identificeren, voorkomen en verminderen en verantwoording af te leggen over hoe zij omgaan met de geïdentificeerde risico's (due diligence of MVO-risicomanagement).

In veel bedrijven en bedrijfstakken vinden positieve inspanningen ten aanzien van internationaal MVO¹ en duurzaam ketenbeheer plaats. Desondanks is er wereldwijd regelmatig sprake van schendingen van fundamentele rechten of verontreiniging van het milieu, soms met fatale gevolgen. Bovendien kent Nederland een groot aantal sectoren waarin de productiegerelateerde maatschappelijke risico's op schending van de OESO-richtlijnen hoog zijn. De aanwezigheid van risico's betekent uiteraard niet dat er daadwerkelijk schending plaatsvindt door Nederlandse bedrijven, maar heeft wel implicaties voor de van bedrijven verwachte due diligence.

IMVO-convenanten bieden bedrijven in sectorverband de kans om samen met de overheid en andere partijen dergelijke complexe problemen gestructureerd en oplossingsgericht aan te pakken en daarmee hun leverage te vergroten. Het gaat om afspraken tussen meerdere partijen die zich verbinden tot het behalen van tastbare resultaten

---

1 MVO: maatschappelijk verantwoord ondernemen; IMVO: internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen.

gebaseerd op de bovengenoemde internationale normen. De convenanten hebben een tweeledig doel: ten eerste om op specifieke risico's binnen een ambitieuze en realistische termijn van 3-5 jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor groepen die negatieve effecten ervaren en, ten tweede, om een gezamenlijke oplossing te bieden voor problemen die bedrijven zelf niet geheel op kunnen lossen.

Dit tweeledige doel betekent een duidelijke meerwaarde voor zowel degenen die mogelijk negatieve consequenties ondervinden als voor de bedrijven die de risico's op negatieve impact willen aanpakken.

Om het meeste effect te bereiken is het van belang dat het initiatief om te komen tot sectorafspraken zo veel mogelijk bij het bedrijfsleven begint. Waar het initiatief niet vanzelfsprekend vanuit bedrijfssectoren tot stand komt, zullen andere partijen hen daartoe willen aanzetten. Een gezamenlijke aanpak gericht op structurele veranderingen via IMVO-convenanten maakt het mogelijk om de beweging te maken van 'naming and shaming' naar 'knowing and showing'.

De specifieke context van verschillende sectoren maakt dat bij IMVO-convenanten ruimte nodig is voor maatwerk ten aanzien van de inhoud en de vorm van de afspraken, de partijen en de geschillenbeslechting. Ten aanzien van wie de afspraken maakt, kan een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds partijen die de afspraak maken en anderzijds stakeholders. Van partijen waarmee afspraken worden gemaakt, wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. Bij stakeholders gaat het om een bredere groep die niet vanzelfsprekend partij is, maar ook als ze niet partij is wel via betekenisvolle dialoog wordt betrokken bij de IMVO-convenanten. Gegeven het feit dat er wereldwijd regelmatig schendingen van arbeidsnormen plaatsvinden, ligt het voor de hand dat werkgeversorganisaties en vakbonden vaak partij zullen zijn in de afspraken.

Uit evaluaties van eerdere initiatieven komt een aantal kernelementen van effectieve IMVO-convenanten naar voren, die ook aansluiten bij de OESO-richtlijnen en UNGP's. Om resultaat te bereiken is het van belang dat partijen zorg dragen voor de invulling hiervan. De SER adviseert de overheid de hieronder genoemde kenmerken als referentiekader te hanteren bij ondersteuning van het proces om tot IMVO-convenanten te komen en deelname aan IMVO-convenanten:

- Een betekenisvolle stakeholderdialoog (rechtstreeks overleg met mogelijk benadeelde stakeholders)
- Partijen dienen met elkaar af te spreken welke governancestructuur wenselijk is, waarbij de ervaring leert dat onafhankelijkheid en gelijkwaardige vertegenwoor-

diging van partijen meer resultaat oplevert voor de groepen die mogelijke negatieve effecten ervaren;

- De afspraken zijn gebaseerd op identificatie van risico's in het due diligence-proces, indien nodig gevolgd door een gedegen prioritering
- Analyse van de niveaus waarop de diverse aspecten van het probleem het meest effectief kunnen worden aangepakt (sector of subsector, nationaal, EU of internationaal)
- Bij de oplossing wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om die met kansen voor duurzame groei en innovatie te verbinden
- De convenanten bouwen voort op bestaande initiatieven en het identificeren en aanpakken van eventuele hiaten
- Inzetten op structurele verandering ('beyond auditing') inclusief afspraken over de verbeterkosten van risicovolle situaties en remedie/herstel
- De UNGP's vragen om het realiseren van toegang tot herstel en verhaal
- De afspraken zijn zo veel mogelijk SMART opgesteld, gericht op resultaat
- Transparantie over voortgang door middel van periodieke rapportage
- Wederzijds vertrouwen en een constructieve opstelling als uitgangspunt, afspraken over monitoring en publieke uitingen tijdens het proces
- Afspraken over hoe om te gaan met eventuele geschillen over voortgang en/of resultaat.

De overheid kan op verschillende manieren bijdragen aan de effectieve werking van IMVO-convenanten, in het kader van haar 'duty to protect'.

Ten eerste door een consistent beleid te voeren ten aanzien van onder andere IMVO, duurzame ontwikkeling, handel en ontwikkelingssamenwerking en duurzaam inkopen. Ten tweede door gerichte procesondersteuning om IMVO-convenanten tot stand te brengen. En ten derde door als partij te participeren in de IMVO-convenanten, waarbij de inzet van de overheid zich onder meer zou moeten richten op het oplossen van belemmeringen in de overheidssfeer, capaciteitsopbouw, het bevorderen van toegang tot herstel of verhaal, het 'OESO- en UNGP-proof' maken van bestaande initiatieven en het opschalen van relevante afspraken naar een internationaal niveau.

Als de overheid (financieel) bijdraagt aan een IMVO-convenant, gelden daarvoor dezelfde voorwaarden als bij het bedrijfsleveninstrumentarium, in lijn met eerdere SER-advisering, waarbij naleving van de OESO-richtlijnen een voorwaarde is.

Daarnaast adviseert de SER de afspraken in de IMVO-convenanten te verbinden met kansen voor duurzame groei en innovatie door een link te leggen naar het beleid voor de topsectoren, green deals, circulaire economie en de post-2015-doelstellingen.

Partijen in de SER menen in internationaal MVO in het algemeen en in de invulling van IMVO-convenanten in het bijzonder een eigen verantwoordelijkheid te hebben. Dit advies sluit aan bij het proces waarbij de SER-commissie IMVO sinds 2008 een agendazettende rol vervult op het terrein van internationaal MVO.

Partijen in de SER streven ernaar dat in 2016 de eerste tien IMVO-convenanten gesloten zijn en de SER zal de voortgang en resultaten van de IMVO-convenanten in 2016 ook evalueren. Waar nodig en gewenst zal de SER samen met anderen een platform bieden voor sectoraal leren. Partijen in de SER streven er daarnaast naar dat de top 100-bedrijven van Nederland gaan rapporteren over due diligence, conform het voorstel van de Europese Commissie. De Transparantiebenchmark wordt op verzoek van de SER aangepast om hier zicht op te bieden.

Met dit advies reageert de SER op de adviesaanvraag van de ministers Ploumen en Kamp over MVO-afspraken met bedrijfssectoren van november 2013. Het advies is voorbereid door de SER-commissie IMVO, mede op basis van consultatie van experts, branches en maatschappelijke organisaties.

Advies

1 IMVO-convenanten als nieuw instrument in een 'ongoing process'

De globalisering heeft het mogelijk gemaakt dat de productie van onze spijkerbroeken en smartphones niet in Nederland plaatsvindt, maar daar waar comparatieve voordelen lagere kosten mogelijk maken. Dat kan voor betrokken bedrijven en consumenten voordelen opleveren, maar tegelijkertijd zijn er risico's. Zeker als een bedrijf internationaal zakendoet, zijn de risico's vaak anders dan we in Nederland gewend zijn. Een bedrijf kan bijvoorbeeld direct of indirect betrokken raken bij ernstige schending van arbeidsrechten als kinderarbeid, levensgevaarlijke werksituaties zoals in de textielsector in Bangladesh of extreem lange werktijden bij productie of transport. Maar ook kan het gaan om intimidatie en bedreiging van vakbondsleden, het onrechtmatig in bezit nemen van landbouwgronden, of schade aan kwetsbare ecosystemen. Het gaat vaak om complexe situaties die samenhangen met structurele en maatschappelijke factoren die gerelateerd zijn aan het ontwikkelingsniveau van opkomende markten en ontwikkelingslanden.

Om dergelijke risico's te vermijden, verwachten de Nederlandse overheid, vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties, consumenten en maatschappelijke organisaties dat bedrijven zakendoen met respect voor mensenrechten en milieu. Internationaal is dat vastgelegd in de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights (UNGPs) en de fundamentele arbeidsnormen van de ILO die daarvan deel uitmaken¹. Deze richtlijnen en de daarin neergelegde 'responsibility to respect' zijn gericht op het voorkomen van schendingen op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten en milieu en geven middels 'operational principles'² handvatten om deze normen in beleid en praktijk te implementeren.

Een centraal begrip in de richtlijnen is 'due diligence' ofwel MVO³-risicomanagement – hieronder wordt het proces verstaan waarin bedrijven de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van hun handelen identificeren, voorkomen en verminderen en verantwoording afleggen over hoe zij omgaan met de geïdentificeerde risico's.

---

1 Zie http://www.oesrichtlijnen.nl/sites/www.oesrichtlijnen.nl/files/oeso-richtlijnen_versie_2011_nederlandse_vertaling_2.pdf voor de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen, <http://www.ser.nl/nl/-/media/d986902fe9d64aa2929c5bbeccfa696f.ashx> voor de UN Guiding Principles on Business and Human Rights en <http://www.ilo.org/declaration/textdeclaration/lang--en/index.htm> voor de ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work.

2 Zie Guiding Principles 16 t/m 23.

3 MVO: maatschappelijk verantwoord ondernemen; IMVO: internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Bij de uitwerking van due diligence staat niet de vraag naar de risico's voor het *bedrijf* centraal, maar de rechten van en mogelijke en daadwerkelijke risico's op negatieve impact voor *andere belanghebbenden*, zoals werknemers en lokale gemeenschappen⁴.

In het SER-initiatief Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO) hebben werkgevers- en werknemersorganisaties zich sinds 2008 gecommitteerd om verschillende activiteiten te ontplooiën om de implementatie van deze richtlijnen te bevorderen via de SER-commissie IMVO.

In veel bedrijven en bedrijfstakken vinden positieve inspanningen ten aanzien van IMVO en nadere invulling van due diligence plaats. De markt, met partijen als professionele en particuliere klanten, beleggers, werknemers en sollicitanten, is in een aantal gevallen als aanjager voor IMVO gaan fungeren en bedrijven hebben steeds meer aandacht voor milieu, arbeidsomstandigheden en mensenrechten in de keten van toeleveranciers. Ook leggen bedrijven in toenemende mate verslag over hun maatschappelijke effecten.

Ondanks deze positieve ontwikkelingen blijven er grote uitdagingen. De bekendheid met de internationale richtlijnen is beperkt en wereldwijd vinden regelmatig schendingen van arbeidsrechten en mensenrechten of verontreiniging van het milieu plaats, soms met fatale gevolgen. Het gaat ook om situaties waar overheden tekortschieten in hun 'duty to protect' en waarin bedrijven hooguit een deel van de oplossing van een probleem kunnen bieden. Samen met andere partijen is de kans groter om oplossingen te realiseren en verwachtingen uit de richtlijnen te operationaliseren en structureel te implementeren. Ook geven bedrijven aan behoefte te hebben aan een handreiking om due diligence concreet in te vullen. IMVO-convenanten sluiten aan bij het proces van due diligence.

De SER-commissie IMVO heeft zich voorgenomen om in de periode 2013-2015 middels een aantal thema's verdieping en praktische handvatten te bieden voor de verdere implementatie van de internationale normen. In 2013 heeft de commissie zich geconcentreerd op het thema due diligence of MVO-risicomanagement. Daarbij is vooral gekeken naar risico's op het terrein van mensenrechten inclusief arbeidsrechten. De themarapportage due diligence doet hiervan verslag⁵. Belangrijke onderdelen van het due diligence-werkprogramma waren het ontwikkelen van een online stappenplan MVO-risicomanagement⁶, een project met Shift om middels een workshop voor bedrijven nadere handvatten te bieden voor het identificeren, (waar nodig) prio-

---

4 Zie Guiding Principles 17 en 18 over risico's voor rechthebbenden.

5 <http://www.ser.nl/nl/publicaties/overige/2010-2019/2014/themarapportage-due-diligence.aspx>

6 <http://www.ser.nl/nl/themas/imvo/mvo-risicomanagement.aspx>

riteren en aanpakken van risico's op betrokkenheid bij schending van mensenrechten⁷ en het ontwikkelen van een handvat door de NEN om due diligence te integreren in bestaande managementsystemen (nog lopend).

Op 6 maart 2014 heeft de SER samen met het ministerie van Buitenlandse Zaken, Global Compact en het NCP (Nationaal Contact Punt voor de OESO-richtlijnen) een werkconferentie over due diligence georganiseerd met workshops voor en door bedrijven en stakeholders⁸.

Dit advies is een natuurlijke volgende stap op het gebied van zelfregulering op het terrein van IMVO. Het past in de traditie van de commissie IMVO, die sinds 2008 een agendazettende rol vervult op het terrein van IMVO. In zijn aard is IMVO een gezamenlijk proces waarbij in dialoog invulling wordt gegeven aan maatschappelijke verwachtingen. Dit biedt de beste mogelijkheden voor resultaat.

De OESO-richtlijnen en de UNGP's leggen de verantwoordelijkheid voor de implementatie van de richtlijnen bij de bedrijven zelf en bevestigen de 'duty to protect' van overheden. Bij elk van de stappen in het due diligence-proces is samenspraak met vertegenwoordigers van werknemers en andere relevante stakeholders van belang. Immers, gegeven de veelheid aan aspecten en de complexiteit van internationale ketens biedt een betekenisvolle stakeholderdialoog de beste mogelijkheid om effectief invulling te geven aan due diligence. Onder stakeholders worden onder andere diegenen verstaan die als rechthebbenden direct of indirect potentieel of daadwerkelijk getroffen zijn. Hieronder vallen werknemers en vakbonden als hun vertegenwoordigers, lokale gemeenschappen en niet-gouvernementele organisaties op het gebied van mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking, milieu en consumentenbescherming.

Waar de invloed (leverage) van het bedrijf op het voorkómen en aanpakken van een negatieve impact groot is, heeft het bedrijf zelf mogelijkheden ('entry points') om hiervoor te zorgen. Naarmate de problemen complexer en structureler worden en verder in de keten en de maatschappij liggen, is meer samenwerking met andere partijen nodig om problemen aan te pakken. Het nieuwe instrument van IMVO-convenanten kan een manier zijn voor branches en bedrijven om deze samenwerking te organiseren en daarmee meerwaarde te bieden ten opzichte van de bestaande mogelijkheden en inspanningen.

---

7 http://www.ser.nl/~media/files/internet/publicaties/overige/2010_2019/2014/themarapportage-due-diligence-shift-ser-workshop.ashx

8 <http://www.ser.nl/actueel/congressen/2014/20140306-due-diligence.aspx>

Op 6 november 2013 hebben de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de minister van Economische Zaken de SER verzocht advies te geven over MVO-afspraken met bedrijfssectoren:

Het doel van deze "Sector Risico Analyse" is die sectoren te identificeren waarin de productie-gerelateerde maatschappelijke risico's hoog zijn en het bedrijfsbeleid ten aanzien van die risico's prioritair versterking behoeft. Met geïdentificeerde sectoren gaat de overheid in gesprek over een "MVO-convenant". In dergelijke convenanten verplichten de bedrijven zich vrijwillig tot bepaalde resultaten of inspanningen. De overheid verbindt zich tot het bieden van vormen van ondersteuning die de bedrijven daarbij helpen.

Mede namens de Minister van Economische Zaken, verzoek ik de SER om te adviseren over een effectieve totstandbrenging, vormgeving en tenuitvoerlegging van MVO-afspraken met bedrijfssectoren met aandacht voor de rol van maatschappelijke organisaties en overheden, zowel in Nederland als in productielanden.

Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft in een nadere toelichting aangegeven dat de ministers de SER vragen bij het advies mee te nemen 1) hoe MVO-afspraken met bedrijfssectoren vormgegeven kunnen worden zodat het aantrekkelijk is voor bedrijven om te participeren en de afspraken tegelijkertijd 'robuust' gemaakt kunnen worden en er resultaten worden geboekt en 2) welke rolverdeling tussen partijen daarbij het meest effectief is. Daarnaast is de SER verzocht expliciet aandacht te besteden aan de rol die het NCP als facilitator of geschillenbeslechtsmechanisme bij die afspraken zou kunnen vervullen, zoals ook is bevestigd in het Nationaal Actieplan (NAP) Bedrijfsleven en mensenrechten⁹.

De SER kiest ervoor een advies op hoofdlijnen te geven. Mochten de uitkomsten van de Sector Risico Analyse die op verzoek van het kabinet door KPMG wordt uitgevoerd tot nieuwe inzichten leiden, dan zal de SER nog een aanvulling geven op zijn advies.

---

⁹ Tweede Kamer (2013-2014) 26 485, nr. 174.

Het advies is voorbereid door de SER-commissie Internationaal MVO¹⁰. Ten behoeve van het advies is een expertbijeenkomst gehouden in december 2013 over de lessen van convenanten op het terrein van milieu en energie en verschillende initiatieven in de textielsector. Ook is in januari 2014 een consultatiebijeenkomst gehouden waar een aantal brancheorganisaties en maatschappelijke organisaties waaronder het MVO Platform en IDH zijn uitgenodigd hun visie op de adviesvragen te geven¹¹. Daarnaast heeft het secretariaat van de SER literatuuronderzoek uitgevoerd en gesproken met verschillende experts.

De partijen in de SER danken het kabinet voor de adviesaanvraag over MVO-afspraken met bedrijfssectoren. Zij menen in internationaal MVO in het algemeen en in de invulling van IMVO-convenanten in het bijzonder een eigen verantwoordelijkheid te hebben en gaan hier in hoofdstuk 8 nader op in. Zij nemen zich ook voor de voortgang en de resultaten van de IMVO-convenanten over twee jaar (2016) te evalueren.

---

10 Naast vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers zijn de volgende adviserende leden op persoonlijke titel lid van de commissie: Frans Evers (NCP), Herman Mulder (NCP), Willem Lageweg (MVO Nederland), Joris Oldenziel (Bangladesh Accord Foundation), Joseph Wilde-Ramsing (SOMO/OECD Watch) en David Vermijs. Zie bijlage 6 voor de volledige samenstelling van de commissie.

11 Zie bijlage 5 voor de genodigden op de expertbijeenkomst en de consultatiebijeenkomst.

2 Meerwaarde voor betrokken stakeholders

IMVO-convenanten zijn een nieuw instrument bij het toepassen van due diligence. Dit hoofdstuk licht toe wat de SER verstaat onder IMVO-convenanten en wat de meerwaarde voor betrokken stakeholders en voor bedrijven kan zijn.

2.1 Wat verstaat de SER onder een IMVO-convenant?

De IMVO-convenanten bieden sectoren en bedrijven een mogelijkheid om de *responsibility to respect* in te vullen en om het initiatief te nemen deze verantwoordelijkheid samen met sectorgenoten en stakeholders verder op te pakken en te versterken en daarmee hun 'leverage' te vergroten. De IMVO-convenanten bieden de overheid een mogelijkheid om invulling te geven aan haar *duty to protect*.

Het doel van een IMVO-convenant is volgens de SER tweeledig. Ten eerste gaat het erom op specifieke risico's binnen een ambitieuze maar realistische termijn van 3-5 jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor de groepen die mogelijke negatieve effecten ervaren, zoals de arbeiders in de keten en lokale gemeenschappen in gebieden waar grondstoffen worden gewonnen. In het verlengde hiervan gaat het er, ten tweede, om dat het gezamenlijk aanpakken van specifieke risico's op negatieve effecten een oplossing biedt aan bedrijven in sectorverband of cross-sectoraal verband voor problemen die zij zelf niet geheel kunnen oplossen.

Dit tweeledige doel betekent een duidelijke meerwaarde voor degenen die mogelijk negatieve consequenties ondervinden en voor de bedrijven die de risico's op negatieve impact willen aanpakken.

Partijen verbinden zich tot het behalen van tastbare resultaten op het terrein van IMVO. De afspraken zijn gebaseerd op de bestaande doelstellingen en normen van de UNGP's en de OESO-richtlijnen.

De IMVO-convenanten vormen een sectorspecifieke en/of sectoroverstijgende bijdrage aan de implementatie van de OESO-richtlijnen en de UNGP's door specifieke sectoren en bedrijven. Voor de effectieve aanpak van problemen en het benutten van kansen is het nodig dat alle relevante partijen zelf een wezenlijke bijdrage aan de verbetering van de MVO risico's kunnen bewerkstelligen, ieder op basis van zijn eigen mogelijkheden.

IMVO-convenanten zijn onderdeel van een breed maatschappelijk proces om MVO te bevorderen, waarin vele initiatieven genomen worden door vele actoren. Waar het instrument van IMVO-convenanten een vernieuwing aanbrengt, is dat het gaat

om afspraken van een of meer sectoren uit het bedrijfsleven met een of meer andere partijen, zoals de overheid en stakeholders, om concrete problemen aan te pakken die ondernemingen alleen niet geheel kunnen oplossen.

IMVO-convenanten zullen het meest effectief zijn als er sprake is van eigenaarschap bij partijen in de sector, er een vertrouwensbasis is tussen partijen en sprake is van een lerende houding, waarbij het mogelijk is nieuwe aanpakken te proberen en hiervan te leren. Om het leren tussen sectoren te bevorderen is het zinvol een platform te bieden voor uitwisseling en ook kennisinstellingen en andere relevante organisaties hierbij te betrekken.

Voor het bereiken van deze resultaten zijn proceselementen gericht op de betrokken groepen van groot belang. Naast audits zijn andere maatregelen nodig om structurele verandering te bereiken, zoals *capacity building* samen met leveranciers en het bevorderen van sociale dialoog op de werkvloer¹².

IMVO-convenanten zoals hierboven besproken zullen niet kunnen worden afgesloten zonder een gedegen analyse van risico's en de context van de sector. Daarbij behoort ook een prioritering van risico's op basis van de ernst en de waarschijnlijkheid van de impact. Hier moet voldoende tijd voor worden ingeruimd. Daarnaast is een analyse nodig van de niveaus waarop de diverse aspecten van het probleem het meest effectief kunnen worden aangepakt (sector of subsector, nationaal, EU of internationaal). Bijlage 4 gaat hier nader op in.

IMVO-convenanten geven een praktische invulling en implementatie van het bestaande IMVO-normenkader, en geven geen nieuwe normen aan.

De OESO-richtlijnen en de UNGP's (inclusief de 'operational principles') blijven voor Nederlandse bedrijven uiteraard onverkort gelden, of ze nu aan een IMVO-convenant deelnemen of niet. Een negatieve impact op mensenrechten kan nooit weggestreept worden tegen een positieve impact op (een) ander(e) terrein(en).

---

12 Shift (2013) *From Audit to Innovation: Advancing Human Rights in Global Supply Chains*.

2.2 Meerwaarde van IMVO-convenanten

Maatschappelijk verantwoord of duurzaam ondernemen wordt in toenemende mate een 'zakelijke must' om goed gepositioneerd te zijn in consumentenmarkten, de arbeidsmarkt en in financiële en business-to-businessmarkten¹³. De verwachtingen zoals vastgelegd in de OESO-richtlijnen en UN Guiding Principles reflecteren een trend waarbij internationaal MVO is verschoven van 'nice to do' naar 'need to do'. Voor individuele bedrijven kan het echter lastig zijn hier effectief invulling aan te geven, gegeven de veelheid aan aspecten en de complexiteit van internationale ketens.

Uit de eerste resultaten van de Sector Risico Analyse van KPMG blijkt dat Nederland een groot aantal Nederlandse sectoren kent waarin de productiegerelateerde maatschappelijke risico's op schending van de OESO-richtlijnen hoog zijn. Deze risico-inschatting is gebaseerd op het feit dat een groot aantal sectoren in Nederland een significant deel van zijn inkoop haalt uit landen waar hoge risico's bestaan op negatieve productiegerelateerde effecten op mens en milieu. Uiteraard betekent de constatering dat er sprake is van risico nog niet dat er daadwerkelijk schending plaatsvindt door Nederlandse bedrijven; maar deze constatering heeft wel implicaties voor de van bedrijven verwachte due diligence.

De IMVO-convenanten bieden bedrijven in sectorverband de kans om samen met de overheid en andere partijen geïdentificeerde, concrete problemen en kansen gestructureerd en oplossingsgericht aan te pakken. Door het bieden van schaal en partners kunnen bedrijven via de IMVO-convenanten hun invloed (leverage) vergroten om risico's op negatieve effecten aan te pakken.

Het is van belang dat het initiatief om tot IMVO-convenanten te komen zo veel mogelijk bij het bedrijfsleven begint. Wanneer het bedrijfsleven het initiatief neemt om tot IMVO-convenanten met meerdere partijen te komen en ownership heeft, vergroot dit de mogelijkheden tot effectiviteit. Dit mede in het besef dat daar waar het initiatief niet vanzelfsprekend tot stand komt, andere partijen bedrijven en sectoren daartoe zullen willen aanzetten. Een gezamenlijke aanpak gericht op structurele veranderingen via IMVO-convenanten maakt het mogelijk om de beweging te maken van 'naming and shaming' naar 'knowing and showing'.

---

13 VNO-NCW en MKB Nederland (2012) *Onze gemeenschappelijke toekomst: Integrale visie op duurzame ontwikkeling en maatschappelijk verantwoord ondernemen*.

Voor de IMVO-convenanten gelden ook de andere bekende voordelen van het implementeren van MVO-beleid: meer duurzame relaties met leveranciers en andere businesspartners, productinnovatie, reputatiebevordering, minder werkonderbrekingen en andere conflicten, toenemende aantrekkelijkheid bij investeerders, toename in werknemersmotivatie en betere juridische en interne compliance. Adequate due diligence op mensenrechtengebied zou bedrijven ook moeten helpen het risico van rechtsvorderingen te beperken, omdat ze ermee kunnen aantonen alle redelijke maatregelen genomen te hebben om betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen te vermijden¹⁴.

Daarnaast biedt het proces om tot IMVO-convenanten te komen bedrijven en sectoren de mogelijkheid om ervaringen en verwachtingen van due diligence te delen. Daarbij kan dit proces:

- helpen bij het identificeren en prioriteren van risico's en kansen;
- ondersteuning bieden bij het implementeren van due diligence;
- een platform bieden waar bedrijven en stakeholders kennis en good practices delen en van gedachten wisselen over specifieke vraagstukken en uitdagingen.

De vormgeving en invulling van IMVO-convenanten hangt af van de sectorspecifieke situatie en gesignaleerde risico's. Binnen de ruimte die de OESO-richtlijnen en UNGP's bieden, kunnen bedrijven zoeken naar manieren om de implementatie van de richtlijnen vorm te geven en daarbij na te gaan op welke manier een IMVO-convenant meerwaarde biedt.

---

¹⁴ Zie toelichting op Guiding Principle 17.

3 Bijdragen van de overheid aan effectieve werking IMVO-convenanten

De Nederlandse overheid heeft een verplichting om mensenrechten te beschermen, niet alleen door zelf deze rechten na te leven, maar ook door schendingen ervan door andere maatschappelijke actoren, waaronder bedrijven, te voorkomen. Deze verplichting is in de UNGP's herbevestigd ('duty to protect'). Waar het gaat om mensenrechten, is de betrokkenheid van de overheid bij IMVO-convenanten een concrete invulling van deze verplichting.

De overheid kan op drie manieren bijdragen aan de effectieve werking van IMVO-convenanten: a) door het voeren van een breder beleid waarbinnen IMVO-convenanten een instrument zijn, b) door het proces om IMVO-convenanten tot stand te brengen te faciliteren en c) door als partij te participeren in de IMVO-convenanten.

3.1 Breder beleid

IMVO-convenanten zijn onderdeel van een breder beleid vanuit de overheid, het bedrijfsleven, vakbonden en andere stakeholders op het terrein van MVO, duurzame ontwikkeling, handel en ontwikkelingssamenwerking, die kunnen bijdragen aan de implementatie van de afspraken die in de IMVO-convenanten zijn overeengekomen. Wat het bredere overheidsbeleid betreft (a) gaat het daarbij onder andere om:

- het bevorderen van een gelijk speelveld voor internationaal ondernemen;
- bilateraal beleid gericht op de totstandkoming van een 'enabling environment' voor duurzame groei¹⁵;
- MVO-diplomatie als onderdeel van economische diplomatie: bijvoorbeeld door landen waarmee een handelsrelatie bestaat, te overtuigen van het belang om mensenrechten te beschermen;
- inzet op MVO in handels- en investeringsbeleid;
- beleidscoherentie door invulling te geven aan de 'duty to protect' van de overheid in duurzaam inkopen;
- beleidscoherentie in multilaterale en bilaterale contacten en coördinatie van internationale (donor)inspanningen;
- ondersteuning van bedrijven via ambassades bij internationaal MVO;
- implementatie van het NAP mensenrechten en bedrijfsleven;
- het bevorderen van transparantie en maatschappelijke verslaggeving.

---

¹⁵ Zie bijvoorbeeld: SER (2011) *Advies Ontwikkeling door duurzaam ondernemen*.

De overheid is met een jaarlijks inkoopvolume van ca € 60 miljard een grote inkoper. Veel producten die zij inkoop komen uit landen met verhoogde IMVO-risico's (denk aan bedrijfskleding, elektronica, hout, etc). De 'responsibility to respect' die de overheid van bedrijven verwacht, geldt evenzeer voor haar eigen rol als inkoper. Met andere woorden, inkopen en aanbestedingen van de overheid moeten volledig zijn gebaseerd op de OESO-richtlijnen. Wil de overheid dat bedrijven hierin aan hoge normen voldoen, dan moet zij zelf hierin een voorbeeldfunctie vervullen. Geluiden uit de markt geven evenwel aan dat de overheid nog veelvuldig louter op prijs inkoop en dat MVO-criteria vaak niet of niet zwaar meewegen bij de uiteindelijke gunning van de opdracht. De SER acht dit een ongewenste situatie die ontmoedigend werkt op de gewenste gedragsverandering bij bedrijven.

3.2 Faciliteren proces

Het faciliteren van het proces om IMVO-convenanten tot stand te brengen (b) omvat het bieden van gerichte procesondersteuning (convenor en facilitator), ook voor sectoren die niet zijn opgenomen in de Sector Risico Analyse.

3.3 Als partij participeren in de IMVO-convenanten

Bij het participeren in de IMVO-convenanten als partij (c), zou de inzet van de overheid zich volgens de SER moeten richten op het gezamenlijk vergroten van invloed (leverage) om negatieve impact te voorkomen en aan te pakken, door onder andere:

- Het gericht helpen oplossen van belemmeringen in de overheidssfeer die bedrijven en stakeholders ervaren in het behalen van het gezamenlijke resultaat. Dit omvat met name government-to-government- (G2G-)beleid, zoals het inzetten van bilaterale relaties en multilaterale fora ter bevordering van de doelen van de IMVO-convenanten middels internationale agendering en bevordering van samenwerking, ondersteunen van landen waar productie plaatsvindt en grondstoffen worden gewonnen bij het versterken en naleven van relevante wetgeving en het aansporen van overheden om fundamentele ILO Conventies te ratificeren.
- Capacity building bij bedrijven en stakeholders, onder andere door het ondersteunen van initiatieven ter bevordering van empowerment, training en bewustwording voor leidinggevend en werknemers, gemeenschappen en andere betrokkenen in de keten en het bevorderen van sociale dialoog.
- Het ondersteunen van (de ontwikkeling van) verbeterplannen, onder meer gericht op de omstandigheden in de keten.

- Het bevorderen van toegang tot herstel en verhaal (access to remedy) en het ondersteunen van bedrijven en stakeholders bij het vinden van gepaste manieren tot toegang tot remedy.
- Het nagaan in hoeverre bestaande initiatieven die (financiële) ondersteuning van de overheid ontvangen ‘OESO- en UNGP-proof’ zijn en eventuele hiaten aan te pakken.
- Waar een internationale aanpak nodig is, op het geëigende niveau (EU, OESO) gepaste initiatieven te nemen.

Op het moment dat bedrijven in sectorverband besluiten IMVO-convenanten te ondertekenen met de overheid, binden zij zich op een nadere manier de elementen van OESO-richtlijnen die in die afspraken zijn vastgesteld, na te komen en maken zij verdergaande afspraken over de implementatie van dit kader. Als de overheid (financieel) bijdraagt aan een IMVO-convenant (bijvoorbeeld door een secretariaat te financieren) gelden daarvoor dezelfde voorwaarden als bij het bedrijfsleveninstrumentarium. Dit is in lijn met de invulling van de ‘Duty to protect’ zoals verwacht in de UNGP’s¹⁶ en ligt in het verlengde van eerder SER-advies. De SER adviseerde de overheid in 2011 om bij de inzet van middelen “actief en over de volle breedte van de bepalingen toe te zien op de naleving van de OESO-richtlijnen”. Voldoende transparantie door middel van IMVO-verslaglegging, passende due diligence en een laagdrempelig en effectief klachtenmechanisme zijn hierbij van groot belang (zie verder bijlage 2)¹⁷.

Wanneer de beoogde resultaten van de IMVO-convenanten achterblijven, kan de overheid uiteraard altijd overwegen alternatief beleid in te zetten als uitvloeisel van haar ‘Duty to protect’.

Als ‘hoeder’ van de OESO-richtlijnen in Nederland ligt het volgens de SER voor de hand dat ook het NCP wordt betrokken bij de IMVO-convenanten. Dit kan zijn vanuit de voorlichtende en faciliterende taak van het NCP. Partijen kunnen ervoor kiezen het NCP bij IMVO-convenanten te betrekken, bijvoorbeeld door te bemiddelen bij eventuele geschillen. In het kader van de IMVO-convenanten kunnen partijen hier met het NCP nadere afspraken over maken. Een en ander vraagt om voldoende

---

¹⁶ Guiding Principle 4: Staten zouden extra stappen moeten nemen om bescherming te bieden tegen mensenrechtenschendingen door bedrijven waarvan ze eigenaar zijn of waarover ze zeggenschap uitoefenen, of die substantiële steun en diensten ontvangen van overheidsinstanties zoals exportkredietbureaus of officiële agentschappen voor investeringsverzekeringen of -garanties, onder meer door waar nodig due diligence inzake de mensenrechten voor te schrijven.

¹⁷ SER (2011) *Advies Ontwikkeling door duurzaam ondernemen* en SER (2011) *Advies Verschuivende Economische Machtverhoudingen*.

budget en capaciteit van het NCP. De SER neemt zich voor om in het kader van de aangekondigde aanpassing van het instellingsbesluit van het NCP nader terug te komen op de mogelijke rol van het NCP bij de IMVO-convenanten.

4 Maatwerk: partijen, inhoud, vorm en geschillenbeslechting

Sectoren kunnen op veel punten van elkaar verschillen, bijvoorbeeld ten aanzien van de ernst van de risico's, het aantal spelers, de grootte, de verhouding ten opzichte van buitenlandse partijen, de hoeveelheid invloed die Nederlandse bedrijven hebben, welke initiatieven er al zijn, waar de sector staat ten aanzien van MVO, etcetera. De specifieke context van verschillende sectoren maakt dat bij IMVO-convenanten ruimte nodig is voor maatwerk per sector of binnen sectoren en/of ketens. De OESO-richtlijnen en de UNGP's bieden ruimte aan partijen in de sector om te bepalen met wie de afspraken worden gemaakt, waar de afspraken over gaan en welke vorm de afspraken krijgen. Deze richtlijnen bepalen wel dat de direct betrokkenen op een betekenisvolle manier dienen te worden geconsulteerd.

Ten aanzien van wie de afspraken maakt, kan een onderscheid gemaakt worden tussen enerzijds partijen die de afspraak maken en anderzijds stakeholders. Van partijen waarmee afspraken worden gemaakt, wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. Gegeven het feit dat er wereldwijd in veel sectoren problemen zijn met de implementatie van de fundamentele arbeidsnormen¹⁸, ligt het voor de hand dat werkgeversorganisaties en vakbonden vaak partij zullen zijn in de afspraken. Bij stakeholders gaat het om een bredere groep die niet vanzelfsprekend partij is, maar ook als ze niet partij is wel via betekenisvolle dialoog wordt betrokken bij de IMVO-convenanten.

De sectorspecifieke prioriteiten bepalen het juiste niveau van de afspraak (wie deze maakt en wie wat bijdraagt), op welke doelen (outcome) en key performance indicators (KPI's) (output) men zich richt en welke vorm partijen voor de afspraken overeenkomen. Afhankelijk van de prioriteiten in de sector, de betrokken partijen en de ernst van de risico's zijn verschillende vormen van afspraken denkbaar, zoals publiek-private partnerschappen, duurzaamheidsstandaarden, gezamenlijke programma's om handelsketen te verduurzamen of een juridisch bindend convenant. Ook kunnen partijen in de sector afspreken hoe om te gaan met eventuele geschillen over voortgang en/of resultaat.

---

¹⁸ Zoals blijkt uit rapportages van de ILO, het aantal meldingen bij NCP's dat over arbeidsnormen gaat en de sectorrisicoanalyse van KPMG.

In dit verband wil de SER er tevens op wijzen dat sterke sociale partners en een goede sociale dialoog een bijdrage leveren aan duurzame groei en volwaardige werkgelegenheid in ontwikkelingslanden. Zo dragen zij bij aan goed bestuur, afstemming tussen sociale en economische doelen en de bevordering van volwaardige werkgelegenheid. Een goede sociale dialoog, gedragen door onafhankelijke en professionele sociale partners, stelt een samenleving in staat om de maatschappelijke kosten van hervormingen te beperken en de baten van economische groei ook aan te wenden ten gunste van de kwetsbare groepen in de samenleving. Belangrijke voorwaarden hierbij zijn: respect voor de fundamentele arbeidsnormen van vrijheid van vereniging en collectieve onderhandelingen, en onafhankelijke, professionele en representatieve sociale partners. De Nederlandse sociale partners zijn al geruime tijd actief in het ondersteunen van sociale partners en de sociale dialoog in ontwikkelingslanden¹⁹.

Onafhankelijke vakbonden moeten de werknemers kunnen vertegenwoordigen. Essentieel daarbij is toegang tot de werkvloer, zodat vakbonden zelf zich op de hoogte kunnen stellen van eventuele risico's. Ook voor bedrijven heeft dat toegevoegde waarde. Eventuele corrigerende actie kan dan worden ondernomen voordat het risico een kwestie wordt in de media en de reputatie van het bedrijf schade oploopt.

---

19 SER (2011) *Advies Ontwikkeling door duurzaam ondernemen*.

5 Ambities formuleren en resultaten bereiken binnen een internationale governance gap

Bij internationaal MVO is de ‘internationale governance gap’ een cruciaal gegeven²⁰. Vanwege de afwezigheid van internationale rechtsgang en bindende internationale wetgeving beperkt deze ‘gap’ de mogelijkheden voor afdwingbaarheid van de internationale normen en principes waarop de IMVO-convenanten zijn gebaseerd.

In dit verband heeft een Nederlandse aanpak niet altijd voldoende leverage. De IMVO-convenanten in Nederland zouden zich daarom moeten richten op het opschalen van bestaande initiatieven en het verbinden van de inspanningen in Nederland met relevante internationale afspraken, waaronder initiatieven van de VN en in het bijzonder van de ILO. Hierbij ligt een speciale verantwoordelijkheid voor de overheid als partij.

Een concreet voorbeeld hiervan is dat Nederlandse partijen zich inspannen om een bepaald percentage van de bedrijven in de sector binnen twee jaar een overeenkomst te tekenen zoals het ‘Accord on Fire and Building Safety’ in Bangladesh, Fair Wear Foundation of vergelijkbare internationale afspraken. Partijen in Nederland kunnen hieraan bijdragen door hiervoor modelovereenkomsten te ontwikkelen en hier Europees en internationaal partners voor te zoeken.

De internationale netwerken en initiatieven van vakbonden, werkgeversorganisaties en andere stakeholders – zoals de International Organisation of Employers (IOE), de International Trade Union Confederation (ITUC), het Business and Industry Advisory Committee (BIAC) en Trade Union Advisory Committee (TUAC) bij de OESO, OECD Watch, International Framework Agreements, Fair Wear Foundation, FNV Mondiaal, CNV Internationaal, Dutch Employers Cooperation Program (DECP) – kunnen hierbij een belangrijke rol spelen samen met andere partijen gericht op de rol van de private sector in duurzame ontwikkeling zoals Initiatief Duurzame Handel (IDH), MVO Nederland, Global Compact, de Dutch Sustainable Growth Coalition en de World Business Council for Sustainable Development.

---

²⁰ Zie bijvoorbeeld: SER (2012) *Eindevaluatie SER-initiatief Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen*, p. 80.

6 Verbind risico's met kansen

“De meest succesvolle bedrijven in 2050 zijn diegenen die het leveren van een bijdrage aan maatschappelijke vraagstukken tot hun core business hebben gemaakt. Ze hebben een radicale transformatie ondergaan gevoed door veranderende interne waarden in het bedrijf en systematische wijzigingen van de spelregels in de wereld-economie. Door deze transformatie te ondergaan hebben zij weten te overleven, waar vele andere bedrijven plaats moesten maken door nieuwe opkomende bedrijven die beter zijn aangepast aan de nieuwe spelregels.”²¹

In paragraaf 2 is de raad ingegaan op de meerwaarde van IMVO-convenanten voor bedrijven en sectoren. Om de effectiviteit van internationaal IMVO te vergroten wordt in toenemende mate gezocht naar het verbinden van risico's op negatieve effecten op mens en milieu met het realiseren van kansen voor duurzame groei, innovatie en business opportunities.

De SER adviseert dit in het kader van IMVO-convenanten concreet te maken, bijvoorbeeld door de afspraken te verbinden met het beleid voor de topsectoren, green deals, biodiversiteit, circulaire economie, CO₂-reductie en de post-2015-doelstellingen. Op deze manier kunnen de IMVO-convenanten belangrijke bouwstenen vormen voor een nationale agenda die anticipeert op de kansen die wereldwijde duurzame ontwikkeling Nederland biedt en deze verbindt met de opgave om negatieve impact voor anderen te voorkomen. Daarmee dragen IMVO-convenanten ook bij aan het concurrentievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven en aan de branding van ons land.

In dit kader zijn ook de sectorale programma's van IDH en MVO Nederland van belang. In totaal begeleiden beide organisaties inmiddels meer dan twintig sectoren bij het implementeren van MVO-afspraken die enerzijds aandacht besteden aan de OESO-richtlijnen en anderzijds ondernemers kansen bieden voor het versterken van hun marktpositie op de langere termijn.

Uit een recente evaluatie van een aantal IDH-programma's is gebleken dat een significante verbetering kan worden bereikt van de levensomstandigheden van een groot aantal boeren in de productielanden (onder andere in de sectoren cacao, katoen en thee). IDH en MVO Nederland hebben inmiddels vele bedrijven vertrouwd gemaakt met vraagstukken op het gebied van milieu, mensenrechten en andere MVO-issues.

---

21 WBCSD (2010) *Vision 2050: The new agenda for business*, World Business Council for Sustainable Development.

Voorts wordt vanuit deze programma's veel aandacht besteed aan het sectoraal en crosssectoraal leren. Zie voor de 'lessons learned' een korte samenvatting in de bijlage. De SER heeft waardering voor de stimulerende rol die deze programma's hebben gehad en ziet ze als belangrijke initiatieven waar de IMVO-convenanten op voort kunnen bouwen.

7 Kernelementen van effectieve IMVO-convenanten

IMVO-convenanten verbinden partijen op resultaat. Ten eerste gaat het erom op specifieke risico's binnen een ambitieuze maar realistische termijn van 3-5 jaar substantiële stappen van verbetering te bereiken voor de groepen die mogelijke negatieve effecten ervaren, zoals de arbeiders in de keten en lokale gemeenschappen in gebieden waar grondstoffen worden gewonnen. In het verlengde hiervan gaat het er ten tweede om dat het gezamenlijk aanpakken van specifieke risico's op negatieve effecten bedrijven in sectorverband een oplossing biedt voor problemen die zij zelf niet geheel kunnen oplossen.

Om resultaat te bereiken is het van belang dat partijen bij de IMVO-convenanten en het proces ernaartoe zorg dragen voor de invulling van de volgende kernelementen. Een aantal van deze kernelementen wordt in bijlage 4 nader uitgewerkt.

De SER adviseert de overheid de hieronder beschreven kenmerken die onder meer ook uit evaluaties van eerdere initiatieven naar voren komen, als referentiekader te hanteren bij ondersteuning van het proces om tot IMVO-convenanten te komen en deelname aan IMVO-convenanten.

- Een betekenisvolle stakeholderdialoog, waarbij een bredere groep via dialoog wordt betrokken bij de IMVO-convenanten. De UNGP's geven aan dat bedrijven zich op de hoogte moeten stellen van de problemen van mogelijk benadeelde stakeholders door rechtstreeks met hen in overleg te treden. Is dergelijk overleg niet mogelijk, dan zouden bedrijven en sectoren betrouwbare, onafhankelijke deskundigen moeten raadplegen, onder wie mensenrechtensdeskundigen, onafhankelijke vakbonden en andere spelers uit het maatschappelijk middenveld.
- Van partijen waarmee afspraken worden gemaakt, wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. Gezien de waarde van sterke sociale partners en het belang voor werknemers bij goed MVO-beleid van hun ondernemingen zullen vakbonden vaak partij zijn in de afspraken. Per afspraak is de samenstelling van de partijen daarnaast afhankelijk van de specifieke risico's en waar deze zich voordoen.
- Partijen dienen met elkaar ook af te spreken welke governancestructuur wenselijk is. Ervaringen van andere initiatieven leert dat een governancestructuur die onafhankelijkheid en gelijkwaardige vertegenwoordiging van partijen kent, meer resultaat oplevert voor de groepen die mogelijke negatieve effecten ervaren.

- Het IMVO-convenant is gebaseerd op de identificatie van risico's in het due diligence-proces, indien nodig gevolgd door een gedegen prioritering van risico's (op basis van ernst en waarschijnlijkheid van impact) in de eigen bedrijfsvoering en in de keten.
- Analyse van de niveaus waarop de diverse aspecten van het probleem het meest effectief kunnen worden aangepakt (sector of subsector, nationaal, EU of internationaal) en hoe een IMVO-convenant in Nederland hieraan kan bijdragen. De IMVO-convenanten betreffen veelal risico's die in het buitenland spelen. Daardoor is de armslag om er effectief iets aan te doen per definitie anders dan wanneer het om Nederlandse situaties gaat. Voor effectieve IMVO-convenanten is daarom ook nodig dat een goede afweging wordt gemaakt welke aspecten van de oplossing op nationaal niveau gerealiseerd kunnen worden en waarvoor een internationale aanpak nodig is, en dat waar mogelijk wordt aangesloten bij bestaande nationale of internationale initiatieven.
- Bij de oplossing wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om die met kansen voor duurzame groei en innovatie te verbinden.
- Aansluiting bij en voortbouwen op bestaande (inter)nationale sectorinitiatieven en het identificeren en aanpakken van hiaten in bestaande initiatieven.
- Inzet op structurele veranderingen ('beyond auditing'), inclusief afspraken over de verbeterkosten van risicovolle situaties en remedie/herstel.
- De UNGP's vragen om het realiseren van toegang tot remedie (herstel en verhaal)²². Hierbij dienen de daarin beschreven principes voor effectieve klachtenmechanismen in acht te worden genomen: legitiem, toegankelijk, voorspelbaar, onpartijdig, transparant, verenigbaar met mensenrechten, bron voor verbetering en gebaseerd zijn op participatie en dialoog. Remedie is van belang voor de getroffen en; er kan ook een belangrijke preventieve werking van uitgaan.
- Zo veel mogelijk SMART (Specifiek, Meetbaar, Ambitieuw, Realistisch en Tijdgebonden) afspraken gericht op resultaat.
- Transparantie over voortgang door middel van periodieke rapportage.
- Uitgangspunt is wederzijds vertrouwen en een constructieve opstelling, waarbij partijen elkaar kunnen aanspreken op het al dan niet nakomen van de afspraken. Partijen doen er goed aan duidelijke afspraken te maken over de monitoring van de voortgang. Daarbij is de feedback van de direct betrokkenen (rechthebbenden) van groot belang (UNGP 20b). Tevens doen partijen er goed aan afspraken te maken over publieke uitingen tijdens het proces.

---

²² Guiding Principle 22 geeft aan dat wanneer bedrijven constateren dat zij negatieve gevolgen hebben veroorzaakt of in de hand hebben gewerkt, zij zouden moeten (helpen) voorzien in herstel en/of verhaal via erkende procedures. Guiding Principle 30 geeft aan dat via initiatieven voor naleving van de mensenrechtennormen van de sector, stakeholdergroepen of andere samenwerkingsverbanden de beschikbaarheid van effectieve klachtenmechanismen zou moeten worden gegarandeerd. Guiding Principle 31 geeft de kenmerken van effectieve klachtenmechanismen.

- Partijen dienen met elkaar ook af te spreken hoe om te gaan met eventuele geschillen over voortgang en/of resultaat. Afhankelijk van het type afspraken zijn mogelijke opties hierbij: een klachtenprocedure of geschillencommissie op sectorniveau, afspraken met het NCP over bemiddeling, een rechtsgang naar de burgerlijke rechter of bindende arbitrage. Het kan hierbij ook gaan om een combinatie van opties.

Voor het maken van dergelijke afspraken is tijd nodig. Na het aangaan van een actief commitment om tot een IMVO-convenant te komen zullen partijen zeker zes à twaalf maanden nodig hebben om een goede risicoanalyse uit te voeren en effectieve afspraken te maken om de risico's op negatieve impact te beperken. De ervaring bij andere initiatieven leert dat een onafhankelijke 'convenor' en procesondersteuning daarbij van groot belang zijn.

Om te bepalen over welke specifieke risico's de afspraken zouden moeten gaan, is het aan te raden dat partijen ten minste de volgende stappen doorlopen: identificeren, waar nodig prioriteren en bepalen van aanpak van risico's. Partijen kunnen hierbij gebruikmaken van de lessen uit het SER/Shift-project 'Identifying and prioritizing human rights risks' en het online stappenplan MVO-risicomanagement ontwikkeld door de SER²³. Het identificeren en prioriteren van risico's op negatieve effecten op mens en milieu vanuit het perspectief van mogelijk getroffen stakeholders vergt kennis en tijd. Informatie uit de Sector Risico Analyse van KPMG en andere bronnen zoals de MVO Risicochecker²⁴ bieden een startpunt om risico's te inventariseren, maar deze informatie zal ook geverifieerd moeten worden bij interne en externe stakeholders in de sector en daarbuiten. Daarnaast is het van belang een goede analyse te maken van de specifieke uitdagingen in de sector, de mate en aard van betrokkenheid van Nederlandse bedrijven bij de geïdentificeerde risico's, de krachtsverhoudingen in de sector en in de keten (bij wie zit de invloed?), bestaande nationale en internationale initiatieven en hoe de Nederlandse overheid, Nederlandse bedrijven en andere partijen zich kunnen inzetten om iets aan het probleem te doen.

Bij het proces om tot IMVO-convenanten te komen zijn er verschillende voorbeelden van initiatieven waar sectoren naar kunnen kijken. Deze staan uitgebreid beschreven in bijlage 3.

²³ Zie http://www.ser.nl/~media/files/internet/publicaties/overige/2010_2019/2014/themaraapportage-due-diligence-shift-ser-workshop.ashx en <http://www.ser.nl/nl/themas/imvo/imvo-risicomanagement.aspx>.

²⁴ Zie <http://www.mvorisicochecker.nl>.

Daarnaast is een belangrijk element in het bereiken van resultaten de aansluiting van de IMVO-convenanten bij marktmechanismen zoals drivers binnen bedrijven (bijvoorbeeld verhoging productiviteit, beheersing van risico's) en concurrentie (reputatie, innovatie, marktkansen). Dit zal de meerwaarde van IMVO-convenanten voor bedrijven en sectoren verhogen en daarmee bijdragen aan het bereiken van resultaat.

8 Ambities en aanbevelingen

Dit advies past in de traditie van de commissie IMVO die sinds 2008 een agenda-zettende rol vervult op het terrein van IMVO. In zijn aard is IMVO een gezamenlijk proces waarbij in dialoog invulling wordt gegeven aan maatschappelijke verwachtingen. Dit biedt de beste mogelijkheden voor resultaat.

De partijen in de SER roepen Nederlandse bedrijven en sectoren op voort te gaan om proactief invulling te geven aan due diligence en een proces te initiëren om na te gaan waar zij hun invloed kunnen vergroten middels IMVO-convenanten binnen de kaders die hierboven zijn geschetst. Hoofdpunten daarin zijn:

- Om het meeste effect te bereiken is het van belang dat het initiatief om te komen tot sectorafspraken zo veel mogelijk bij het bedrijfsleven begint en het bedrijfsleven zelf zo veel mogelijk het initiatief neemt om tot IMVO-convenanten te komen.
- De UNGP's geven aan dat bedrijven zich op de hoogte moeten stellen van de problemen van mogelijk benadeelde stakeholders door rechtstreeks met hen in overleg te treden. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen stakeholders die deelnemen aan dialoog en partijen waarmee onderlinge afspraken worden gemaakt. Van partijen waarmee afspraken worden gemaakt, wordt verwacht dat zij een bijdrage leveren aan de oplossing van het probleem. Gegeven het feit dat er wereldwijd in veel sectoren problemen zijn met de implementatie van de fundamentele arbeidsnormen, ligt het voor de hand dat organisaties van werkgevers en vakbonden vaak partij zullen zijn in de afspraken.
- Het implementeren van de bestaande internationale richtlijnen en een aanpak gericht op structurele veranderingen via IMVO-convenanten maakt het mogelijk om de beweging te maken van 'naming and shaming' naar 'knowing and showing'. Dit sluit aan op de internationale ontwikkelingen.
- Waar het initiatief niet vanzelfsprekend vanuit bedrijfssectoren tot stand komt, zullen andere partijen hen daartoe willen aanzetten.
- Bovenstaande aanpak vergt dat elk van de partijen die betrokken zijn bij IMVO, een passende bijdrage levert en dat de overheid dit proces mee faciliteert, in lijn met filosofie en activiteiten van het SER-initiatief internationaal MVO.

De partijen in de SER menen in internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO) in het algemeen en in de invulling van IMVO-convenanten in het bijzonder een eigen verantwoordelijk te hebben. Concreet neemt de SER zich voor hier invulling aan te geven door middel van de volgende ambities:

1. De SER-commissie IMVO zal de voortgang en de resultaten van de IMVO-convenanten over twee jaar (2016) evalueren. In dit kader streven partijen in de SER ernaar dat in 2016 de eerste tien IMVO-convenanten gesloten zijn. Bij het proces moet kwaliteit echter leidend zijn; goede representatieve afspraken maken kost tijd. In het kader van deze evaluatie zal de SER de totstandkoming van de convenanten en de periodieke rapportage vanuit de sectoren hierover monitoren en desgewenst reageren op vragen vanuit de sectoren.
2. Waar nodig en gewenst zal de SER samen met andere partijen die een platform bieden voor sectoraal leren, zoals brancheorganisaties, IDH, Fair Wear Foundation, MVO Nederland en relevante kennisinstellingen, activiteiten ondernemen om de uitwisseling en het leren tussen sectoren te bevorderen.
3. De SER-commissie IMVO zal in de periode 2014-2015 onder meer nadere aandacht besteden aan de derde pijler van de UNGP's, te weten 'Access to remedy', de rol van de verschillende partijen hierin en de ontwikkeling van best practices op dit terrein.
4. De SER-commissie IMVO zal in de periode 2014-2015 verschillende activiteiten rond het thema due diligence blijven ondernemen, zoals het bijhouden en doorontwikkelen van het online stappenplan MVO-risicomanagement en het ontwikkelen van een handvat om due diligence te integreren in bestaande management systemen (SER-opdracht aan de NEN)²⁵.
5. In navolging van de ambitie van het kabinet dat 90 procent van de 600 grootste bedrijven van Nederland in hun jaarverslag de OESO Richtlijnen expliciet onderschrijft als referentiekader voor hun internationale activiteiten, roept de SER deze bedrijven op actief te communiceren over de resultaten van hun due diligence-proces. De sociale partners in de SER streven ernaar dat de top 100-bedrijven van Nederland middels het (maatschappelijk) jaarverslag rapporteert over de toepassing en resultaten van due diligence voor zijn eigen bedrijfsvoering en activiteiten in de keten. De Transparantiebenchmark wordt op verzoek van de SER aangepast om hier zicht op te bieden. Nederland bereidt zich hiermee effectief voor op het Europese Commissie-voorstel voor de nieuwe richtlijn over bekendmaking niet-

---

25 Zie: SER (2014) Rapport *Themarapportage due diligence*.

financiële informatie²⁶. Deze richtlijn moet eind 2016 geïmplementeerd zijn in de Nederlandse wetgeving.

De SER adviseert de overheid als onderdeel van haar ‘duty to protect’ op de volgende manieren bij te dragen aan de totstandkoming en uitvoering van effectieve IMVO-convenanten:

1. De inzet van de overheid in de IMVO-convenanten concentreert zich op het gericht helpen oplossen van belemmeringen in de overheidssfeer die bedrijven en stakeholders ervaren in het behalen van het gezamenlijke resultaat.
2. De overheid biedt partijen een onafhankelijke ‘convenor’ en procesondersteuning aan, met de hierboven beschreven kernelementen voor effectieve convenanten als referentiekader.
3. De overheid ondersteunt verbeterplannen en capaciteitsopbouw en bewustwording onder werkgevers, werknemers en andere belanghebbenden.
4. De overheid gaat na in hoeverre bestaande initiatieven die (financiële) ondersteuning van de overheid ontvangen ‘OESO- en UNGP-proof’ zijn en pakt eventuele hiaten aan.
5. De overheid maakt effectieve IMVO-convenanten mogelijk door effectief en consistent beleid te voeren op gerelateerde terreinen zoals IMVO, duurzame ontwikkeling, handel en ontwikkelingssamenwerking inclusief het financieel buitenlandinstrumentarium, en duurzaam inkopen.
6. De overheid vervult een gidsrol om IMVO-convenanten op te schalen naar internationaal niveau en om afspraken op internationaal niveau tot stand te brengen.

---

²⁶ In February 2014, the European Parliament and the Council have reached agreement on an amendment to existing accounting legislation to improve the transparency of certain large companies on social, environmental and diversity matters. Companies concerned (large public-interest entities with more than 500 employees) will need to disclose information on policies, risks and results as regards environmental matters, social and employee-related aspects, respect for human rights, anti-corruption and bribery issues, and diversity on boards of directors. This agreement builds on the proposed directive European Commission (2013) COM(2013) 207 final, Staatsburg, 16.4.2013. (Persbericht Europese Commissie, 26-2-2014, <http://europa.eu>).

7. De overheid verbindt de IMVO-convenanten met het beleid voor de topsectoren, green deals, biodiversiteit, circulaire economie, CO₂-reductie en de post-2015-doelstellingen.

Den Haag, 25 april 2014

W. Draijer
Voorzitter

V.C.M. Timmerhuis
Algemeen secretaris

Bijlagen

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Ir. W. Draijer
 Voorzitter van de
 Sociaal-Economische Raad
 Postbus 90405
 2509 LK 'S GRAVENHAGE

Postbus 20061
 2500 EB Den Haag
 Nederland
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon
 Jeanette Scherpenzeel
 T 070-3486548

Onze referentie:
 DGBEB/IMH/2013.290703

Datum 6 november 2013
 Betreft advies over MVO-afspraken met bedrijfssectoren

Geachte heer Draijer,

Het kabinet heeft het initiatief genomen tot een MVO-risicoanalyse onder Nederlandse sectoren. In zijn MVO-beleidsbrief 'MVO loont' wordt de achtergrond van dit Initiatief toegelicht. Het sluit aan bij de OESO Richtlijnen en het werk van professor Ruggie, zoals neergelegd in de UN Guiding Principles on Business and Human Rights. In beide richtlijnen voor MVO zijn onderzoek door bedrijven naar effecten in hun handelsketen en het verkleinen van risico's op negatieve maatschappelijke effecten belangrijke aanbevelingen.

Het doel van deze "Sector Risico Analyse" is die sectoren te identificeren waarin de productie-gerelateerde maatschappelijke risico's hoog zijn en het bedrijfsbeleid ten aanzien van die risico's prioritair versterking behoeft. Met geïdentificeerde sectoren gaat de overheid in gesprek over een "MVO-convenant". In dergelijke convenanten verplichten de bedrijven zich vrijwillig tot bepaalde resultaten of inspanningen. De overheid verbindt zich tot het bieden van vormen van ondersteuning die de bedrijven daarbij helpen.

Mede namens de Minister van Economische Zaken, verzoek ik de SER om te adviseren over een effectieve totstandbrenging, vormgeving en tenuitvoerlegging van MVO-afspraken met bedrijfssectoren met aandacht voor de rol van maatschappelijke organisaties en overheden, zowel in Nederland als in productielanden. In verband met de inzet van dit advies in het vervolgtraject van de "Sector Risico Analyse" hoop ik uw advies in januari 2014 tegemoet te mogen zien.

Lillianne Ploumen
 Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

De OESO-richtlijnen als kader voor IMVO-convenanten

De Nederlandse overheid en sociale partners verwachten van Nederlandse bedrijven dat zij zich houden aan OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles for Business and Human Rights (UNGPs) en de Fundamentele Arbeidsnormen van de ILO die daar onderdeel van uitmaken. Vanwege de breedte van de onderwerpen die in de richtlijnen worden behandeld, het breed gedragen karakter en het eraan gekoppelde geschillenmechanisme (via de NCP's) dragen de OESO-richtlijnen bij aan een gelijk speelveld voor internationaal ondernemen²⁷.

Zij vormen wat de SER betreft ook het kader voor IMVO-convenanten. Bij de IMVO-convenanten gaat het om de praktische invulling en implementatie van het bestaande IMVO-normenkader en daarmee niet over de ontwikkeling van nieuwe normen.

De OESO-richtlijnen bieden:

- aansluiting aan bij internationale ontwikkelingen en initiatieven;
- aanknopingspunten om positieve impact te versterken en negatieve impact te vermijden ('do good' en 'do no harm');
- een kader om te voldoen aan maatschappelijke verwachtingen op het terrein van onder andere mensenrechten, arbeidsnormen, milieu, corruptie, verslaglegging;
- aansluiting bij ISO 26000 en GRI.

In 2011 adviseerde de SER al om de naleving van de OESO-richtlijnen te hanteren als strikte voorwaarde voor de toekenning van subsidie uit ontwikkelingsgelden²⁸ en deelname aan het financieel buitenlandinstrumentarium²⁹. Destijds concludeerde de raad dat hiermee de inhoud van het SER/IMVO-kader ontdaan wordt van zijn vrijwilligheid voor bedrijven die van zo'n subsidie gebruik willen maken. Het ligt voor de hand dat als de overheid in het kader van de IMVO convenanten subsidie verstrekt aan sectoren of bedrijven, ook hier de voorwaarde van de naleving van de OESO richtlijnen als voorwaarde wordt gehanteerd.

De SER adviseerde de overheid destijds ook om bij de inzet van middelen "actief en over de volle breedte van de bepalingen toe te zien op de naleving van de OESO-richtlijnen. Voldoende transparantie door middel van IMVO-verslaglegging, passende due diligence en een laagdrempelig en effectief klachtenmechanisme zijn

27 Zie ook SER (2012) Rapport *Eindevaluatie SER-initiatief IMVO*, en de brief van Alexander Rinnooy Kan over het belang van de OESO-richtlijnen aan P-Plus: <http://www.p-plus.nl/nieuws/Rinnooy-Kan-OESO>

28 SER (2011) Advies *Ontwikkeling door duurzaam ondernemen*.

29 SER (2012) Advies *Verschuivende economische machtsverhoudingen*.

hierbij van groot belang. Het accent dient hierbij te liggen op proportionele handhaving achteraf en niet op bureaucratie vooraf. De raad adviseert de administratieve lasten van de bedrijfsleveninstrumenten zo veel mogelijk te beperken. Wel houdt effectief toezicht in dat consequenties worden verbonden aan een falende inspanning tot het naleven van de richtlijnen, zoals in laatste instantie het terugvorderen van subsidiebedragen.”³⁰

Ook hier ligt een parallel met de IMVO-convenanten: waar partijen zich aantoonbaar niet inspannen om zich aan de afspraken te houden, zouden in laatste instantie de financiële bijdrage van de overheid teruggevorderd moeten kunnen worden.

Waar op sectorniveau sprake is van een bekende duurzaamheidsstandaard of richtlijn die in lijn is met de OESO-richtlijnen en de UNGP's, kan de sector ervoor kiezen deze als uitgangspunt te nemen. Van belang is echter wel dat nagegaan wordt in hoeverre de norm 'OESO- en UNGP-proof' is en dat eventuele afwijkingen in de afspraken worden geadresseerd.

---

30 SER (2011) Advies *Ontwikkeling door duurzaam ondernemen*.

Lessen uit eerdere en lopende initiatieven

In een aantal verschillende sectoren is ervaring opgedaan met het maken van afspraken op sectorniveau om MVO-gerelateerde doelen te bereiken. Hieronder staan een aantal van de lessen uit deze initiatieven op een rij. Daarnaast heeft de commissie op basis van de expertbijeenkomst (december 2013) en de consultatiebijeenkomst (januari 2014) die zij heeft belegd en de gesprekken die het SER-secretariaat heeft gevoerd, een aantal relevante lessen aangereikt gekregen.

Succes- en faalfactoren milieuconvenanten

Op het terrein van milieu en energie is sinds het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw gewerkt met meerjarenafspraken of convenanten, onder andere om energiebesparing te realiseren. Het – vooral kwantitatieve – onderzoek naar de resultaten van deze afspraken suggereert dat de toegevoegde waarde van de convenanten op dit terrein beperkt is geweest³¹. Belangrijke voorwaarden voor het bereiken van resultaten bleken meetbare afspraken, mogelijkheden om ‘free riding’ te beperken, duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling en duidelijkheid over wat het alternatief is als de resultaten niet worden gehaald (dreiging van regelgeving of ander beleid). Een andere voorwaarde voor resultaat bleek de inschatting van bedrijven dat de baten hoger waren dan de kosten van het convenant. Meer kwalitatieve evaluaties laten daarentegen wél resultaten zien qua proces, zoals kennisuitwisseling en vertrouwen tussen partijen. Hiermee kunnen meerjarenafspraken of convenanten barrières slechten en daarmee bijdragen aan effectief beleid.

De context van afspraken op het terrein van internationaal MVO verschilt op een aantal belangrijke punten van de afspraken op het terrein van energie. Vanwege de internationale governance gap op het terrein van internationaal MVO zijn de beleidskeuzes beperkt. Ook gelden voor bedrijven die actief willen zijn en op de een of andere manier waarde creëren door zich als koploper op het terrein van MVO te profileren, andere prikkels en normen. Bij MVO gaat het om tenslotte om een afweging van langetermijncosten en -baten van bedrijven die van veel verschillende aspecten afhankelijk is, zoals de maatschappelijke verwachtingen en reputatierisico, ontwikkelingen in andere landen en markten en (verwachte) ontwikkelingen in beleid. De baten kunnen hoger gemaakt worden door innovatie, nieuwe afzetmarkten e.d. en ondersteuning hiervan. De kosten van aanpassing kunnen verlaagd worden door samen-

³¹ Zie bijvoorbeeld: Algemene Rekenkamer (2011) *Energiebesparing: ambities en resultaten*, Tweede Kamer, (2011–2012), 33 016, nr. 2; Davidson, M.D. [et al.] *Evaluatie energiebesparingsbeleid in de industrie: Kosten en effecten in de periode 1995-2008*, CE Delft; Dijkgraaf, E. (2009) *Bewijzen beleid baat*, Oratie EUR.

werking en ondersteuning van verbeterplannen en dergelijke. Meer transparantie over de voortgang inclusief benchmarks kan freeriding beperken.

De mee te nemen lessen naar de vormgeving van de IMVO-convenanten zijn vooral het maken van meetbare afspraken, het belang van een duidelijke verantwoordelijkheidsverdeling en het oog hebben voor langetermijncosten en -baten en voor de factoren die deze beïnvloeden.

Combinatie van maatregelen in textielsector

Een sector waar inmiddels veel ervaring is opgedaan met initiatieven om schendingen van arbeidsnormen te voorkomen is de textielsector. Desondanks blijven schendingen en fabrieksrampen zich voordoen. De focus op auditing van toeleveranciers door bedrijven heeft tot nu toe niet de gewenste resultaten opgeleverd. Recent onderzoek op basis van bedrijfsgegevens van verschillende multinationals (waaronder Nike) suggereert dat alleen een combinatie van maatregelen van bedrijven en overheden en langetermijnrelaties met toeleveranciers en capacity building resulteert in verbetering van arbeidsomstandigheden van werknemers in de textielsector³². Hierbij is ook aandacht nodig voor verantwoord inkoopgedrag van afnemers, in hoeverre de voorwaarden waaronder wordt ingekocht voldoende ruimte bieden voor het respecteren van arbeidsnormen door toeleveranciers. Programma's die zich naast inspecties richten op het bewerkstelligen van structurele veranderingen zoals het bevorderen van sociale dialoog op de werkvloer, capacity building en verbetertrajecten met toeleveranciers (bijvoorbeeld het Better Work-programma van de ILO/IFC) blijken wél effectief in het verbeteren van de arbeidsomstandigheden³³.

Een heel nieuw initiatief is het Accord on Fire and Building Safety in Bangladesh.³⁴ Nieuwe aspecten ten opzichte van de auditprogramma's van bedrijven zijn onder andere:

- onafhankelijke inspecties met openbare resultaten en de mogelijkheid om het treffen van voorzieningen op te dragen aan toeleveranciers;
- een openbare lijst van alle fabrieken in het programma (reeds beschikbaar), zonder link naar individuele afnemers;

---

32 Locke, R.M. (2013) *The Promise and Limits of Private Power Promoting Labor Standards in a Global Economy*, Cambridge Studies in Comparative Politics.

33 Zie: <http://betterwork.org/global/>

34 Een aantal bedrijven in de Verenigde Staten (o.a. GAP, Walmart) heeft in reactie op de gebeurtenissen in Bangladesh overigens een alternatief 'Safer Factory Initiative' opgezet binnen de Alliance for Bangladesh Worker Safety. Belangrijkste reden hiervoor zijn de (potentiële) kosten van het Accord on Fire and Building Safety in Bangladesh. Dit initiatief richt zich met name op inspecties door afnemers en kent geen betrokkenheid van vakbonden. Partijen in het Accord on Fire and Building Safety in Bangladesh hebben aangegeven zo veel mogelijk te willen samenwerken met de Alliance for Bangladesh Worker Safety.

- een trainingsprogramma met formele betrokkenheid vakbonden;
- het recht om onveilig werk te weigeren;
- health & safety committees van management en werknemers in elke fabriek;
- commitment om een langere periode te blijven afnemen van de fabrieken in het programma;
- afnemers dragen bij aan het verbeteren van de fabrieken en het doorbetalen van werknemers terwijl veiligheidsvoorzieningen worden getroffen;
- een onafhankelijke governance en geschillenmechanisme.

De governance van het Accord wordt gevormd door een Steering Committee (SC) met zes leden vanuit de IndustriALL Global Union, UNI Global Union, Bangladesh Council of Trade Unions en vertegenwoordigers van de ondertekenende bedrijven Inditex, N. Brown Group en PVH Corp. De ILO is onafhankelijk voorzitter. Inmiddels heeft het SC een Chief Safety Inspector aangetrokken, evenals een Executive Director of International Operations en een Executive Director of Bangladesh Operations. In Nederland wordt een stichting opgezet om het Accord uit te voeren met een kantoor in Bangladesh. Verder is er een Advisory Board waarin vertegenwoordigers van de Bengaalse overheid, toeleveranciers, ondertekenende bedrijven, lokale vakbonden en NGOs zitting hebben en die advies geeft aan de SC.

Het geschillenmechanisme (artikel 5 van het Accord) houdt in dat een eventueel geschil voor de SC wordt gebracht die binnen 21 dagen een besluit neemt via een stemming (majority vote). Op verzoek van een van de partijen in dit geschil kan tegen het besluit van de SC een beroep worden gedaan via een bindend proces van arbitrage onder de UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. In het Accord wordt verder een link gemaakt naar het nationale rechtssysteem, doordat bij niet-naleving van de brand- en bouwveiligheidsvoorschriften door toeleveranciers de nationale Bengaalse rechter naleven alsnog kan afdwingen.

De mee te nemen lessen naar de vormgeving van de IMVO-convenanten zijn met name de benodigde combinatie van maatregelen van bedrijven en overheden (flankerend beleid), onafhankelijke inspecties en governance, aandacht voor het inkoopgedrag van afnemers, de inzet op structurele veranderingen door middel van capacity building, verbeterprogramma's en proceselementen zoals het bevorderen van sociale dialoog op de werkvloer.

Verduurzaming van handelsketens door certificering

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft onlangs onderzoek gedaan naar de verduurzaming van internationale handelsketens middels vrijwillige initiatieven

gericht op duurzaamheidskeurmerken en -standaarden³⁵ (sustainability standards). De duurzame marktaandeelen op de Nederlandse markt zijn de afgelopen jaren sterk gestegen en liggen internationaal gezien relatief hoog. Nederland loopt met het verduurzamen van internationale handelsketens voorop, samen met het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Denemarken en Zweden. Een van de belemmeringen voor de verdere verduurzaming van handelsketens is dat de wereldwijde vraag naar duurzame producten kleiner is dan het aanbod: er worden meer grondstoffen en producten duurzaam geproduceerd dan er mondiaal onder een keurmerk worden verkocht. Informatie over de effecten van certificeringstrajecten is beperkt beschikbaar. Verschillende studies over koffie, bananen en hout geven positieve effecten van certificering aan in productiegebieden, zoals een verbetering in de inkomens- en marktposities van de boer, de veiligheid van bosarbeiders en biodiversiteit. Maar er zijn ook negatieve effecten, zoals het uitsluiten van boeren die niet aan de duurzaamheidseisen en/of hoge kosten van certificering kunnen voldoen. Voorwaarden voor het optreden van positieve effecten zijn volgens het PBL onder andere: lokale kennisoverdracht over teeltmethoden, de toegang tot afzetmarkten, de beschikbaarheid van investeringskapitaal, de aanwezigheid van een goede infrastructuur en ondersteunende instituties en een goed en betrouwbaar bestuur.

Dit is in lijn met wat de SER in 2011 heeft geconstateerd in het advies *Ontwikkeling door duurzaam ondernemen* en benadrukt het hierboven geconstateerde belang van flankerend beleid en inzet op structurele veranderingen via capacity building en verbeterprogramma's.

Impact IDH

Het Initiatief Duurzame Handel (IDH) heeft onlangs impactstudies uit laten voeren naar de IDH-programma's om de ketens van cacao, thee en katoen te verduurzamen³⁶. Uit de impactstudie blijkt dat de inkomensbronnen van meer dan 700.000 boeren in deze ketens zijn verbeterd, het duurzame marktaandeel is gestegen, samenwerking tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties, overheden en wetenschap ten behoeve van duurzame markttransities is versterkt, private investeringen in duurzaamheid zijn gegeneerd en positieve milieueffecten zijn gerealiseerd in de ketens van katoen en thee. Volgens de studie zijn de belangrijkste succesfactoren de koopkracht en het financiële commitment van bedrijven, de implementatie expertise van maatschappelijke organisaties, de geloofwaardigheid van de gebruikte duurzaam-

---

³⁵ PBL (2013) *Verduurzaming van internationale handelsketens: Voortgang, effecten en perspectieven*.

³⁶ IDH (2013) *IMPACT book*.

heidkeurmerken, de steun van de (lokale) overheid en de professionele ondersteuning door IDH die als neutrale voorzitter de verschillende partijen bij elkaar brengt.

Lessen van MVO Nederland

MVO Nederland heeft zich de afgelopen 10 jaar gericht op het stimuleren van het Nederlandse bedrijfsleven (in het bijzonder het mkb) in het verduurzamen van de bedrijfsvoering. De geleerde lessen uit nieuwe en bestaande programma's gaan over de vraag hoe mkb-ondernemers een actieve en positieve rol kunnen nemen in het verduurzamen van het eigen gedrag en dat van de sector, onder andere in internationale handels- en investeringsketens. Sinds 2012 zet MVO Nederland daarbij samen met kennispartners DRIFT en NewForesight in op transitie management als aanpak voor verduurzaming van sectoren.

Stappen naar een succesvolle verduurzaming van een sector zijn in die transitieaanpak:

1. Het uitvoeren van een systeemanalyse van de sector op macro-, meso- en micro-niveau. Hierbij moet gedacht worden aan informatie over bedrijfseconomische ontwikkelingen, de dominante marktstructuur en -cultuur, de organisatiegraad van de sector, de innovatiekracht en andere systeem-determinanten. Ook de relevantie van nieuwe en bekende duurzaamheidsrisico's en -kansen van een sector worden in deze analyse meegenomen.
2. Het lokaliseren en interviewen van ondernemers en andere partijen die een visie hebben op de duurzame verandering van de sector.
3. Het vormen van een coalitie van ongeveer vijftien bedrijven die willen en kunnen veranderen.
4. Het toewerken naar een gedeeld probleembegrip en een gezamenlijke ambitie.
5. Het uitvoeren van concrete projecten door deze bedrijven die leiden tot voorbeelden van technologische en sociale innovatie.
6. Het systematisch en reflectief leren van de aanpak, opzet en uitvoering van het gehele proces en in het bijzonder de projecten, zowel met direct betrokkenen als met andere stakeholders.
7. Opschalen van de leerervaringen binnen de hele sector, door sterke communicatie in de sector en waar mogelijk actieve rol van de brancheorganisatie(s).

Ngo's zijn in deze transitieaanpak belangrijke stakeholders in het gehele proces. De overheid kan optreden als neutrale facilitator van het proces of het kan een facilitator financieren. Daarnaast kan de overheid zorg dragen voor het aanpassen van wet- en regelgeving die onduurzaamheid in stand houdt of bevordert.

MVO Nederland werkt op dit moment met deze aanpak in de volgende sectoren: tuinbouw, leer, installatie/cleantech, textiel, zorg, beton en toerisme. Trajecten in de afval&recycling-branche en in de maritieme sector worden voorbereid.

Evenredige vertegenwoordiging en transparantie Fair Wear Foundation

Fair Wear Foundation (FWF) is een multistakeholder initiatief, waar ngo's, vakbonden en bedrijven bij zijn aangesloten. Het bestuur van Fair Wear Foundation bestaat uit een onafhankelijke voorzitter, ondernemersorganisaties in de modebranche (Modint, Mitex en FGHS), de vakbeweging (FNV Bondgenoten en CNV Dienstenbond) en maatschappelijke organisaties (Schone Kleren Campagne en Brot für alle). Het bestuur en directie wordt bijgestaan door een commissie van experts.

FWF heeft een gedragscode ontwikkeld die gebaseerd is op de normen van de International Labour Organisation (ILO). Bedrijven die bij FWF zijn aangesloten, verbinden zich om in drie jaar tijd al hun fabrieken te inspecteren en indien nodig de arbeidsomstandigheden te verbeteren.

Elk lid van FWF moet uiteindelijk al zijn leveranciers in de confectie-industrie betrekken bij het verbeteren van de arbeidsomstandigheden en hier met een managementsysteem en monitoringprogramma op toezien met specifieke richtlijnen wat het aandeel audits in de fabrieken betreft. FWF controleert de managementsystemen van de aangesloten bedrijven, maar ook arbeidsomstandigheden in de fabrieken.

FWF heeft lokale auditteams opgeleid in de productielanden om werknemers te interviewen en fabrieken te inspecteren. Naast controles helpen zij ook met het implementeren van de code in de managementsystemen bij de bedrijven en in de fabrieken. In de optiek van FWF zijn de controles niet bedoeld om fouten aan te wijzen, maar om gezamenlijk naar oplossingen te zoeken. Vandaar dat bij controles ook vakbonden of werknemersvertegenwoordigers worden betrokken.

FWF beschikt over een klachtenprocedure. Wanneer een klacht wordt ingediend door een fabrieksarbeider, lokale vakbondsman of ngo informeert FWF het betreffende bedrijf en onderzoekt de klacht. Zodra het onderzoek is afgerond, wordt het bedrijf gevraagd om een antwoord of verbeterplan te formuleren. Wanneer een aangesloten bedrijf een eventueel verbeterplan niet nakomt, dan beslist het bestuur op basis van een advies van de commissie van experts over een passende vervolgactie. Een verslag van de gevolgde procedure wordt gepubliceerd.

Enkele kernelementen nader toegelicht

Het IMVO-convenant is gebaseerd op een gedegen prioritering van risico's. Aan ieder IMVO-convenant is een zorgvuldig proces van due diligence voorafgegaan. Wanneer prioritering van acties voor het aanpakken van feitelijke en potentiële negatieve gevolgen voor de mensenrechten noodzakelijk is, zouden bedrijven zich in eerste instantie moeten richten op het voorkomen en beperken van de ernstigste gevolgen of van die gevolgen die bij later ingrijpen onomkeerbaar zouden worden (UNGP 24).

Om te bepalen over welke specifieke risico's de afspraken zouden moeten gaan, is het aan te raden dat partijen ten minste de volgende stappen doorlopen: identificeren, prioriteren en bepalen van aanpak van risico's. Partijen kunnen hierbij gebruikmaken van de lessen en ervaring uit het SER/Shift-project *Identifying and prioritizing human rights risks*.

Het identificeren en prioriteren van risico's op negatieve effecten op mens en milieu moet gebeuren vanuit het perspectief van mogelijk getroffen stakeholders en vergt kennis en tijd. Informatie uit de Sector Risico Analyse van KPMG en andere bronnen zoals de MVO Risicochecker kan helpen om risico's te inventariseren, maar deze zal ook geverifieerd moeten worden bij interne en externe stakeholders. Vervolgens zal men na moeten gaan welke risico's men met prioriteit aan wil pakken. De ernst van de risico's en de waarschijnlijkheid waarmee zij zich voordoen, zijn daarbij belangrijke criteria, conform wat hierover is opgenomen in de UNGP's.

Daarbij moet duidelijk zijn dat de verwachting ten aanzien van bedrijven blijft dat zij zich over de volle breedte inspanssen om te voldoen aan de OESO-richtlijnen.

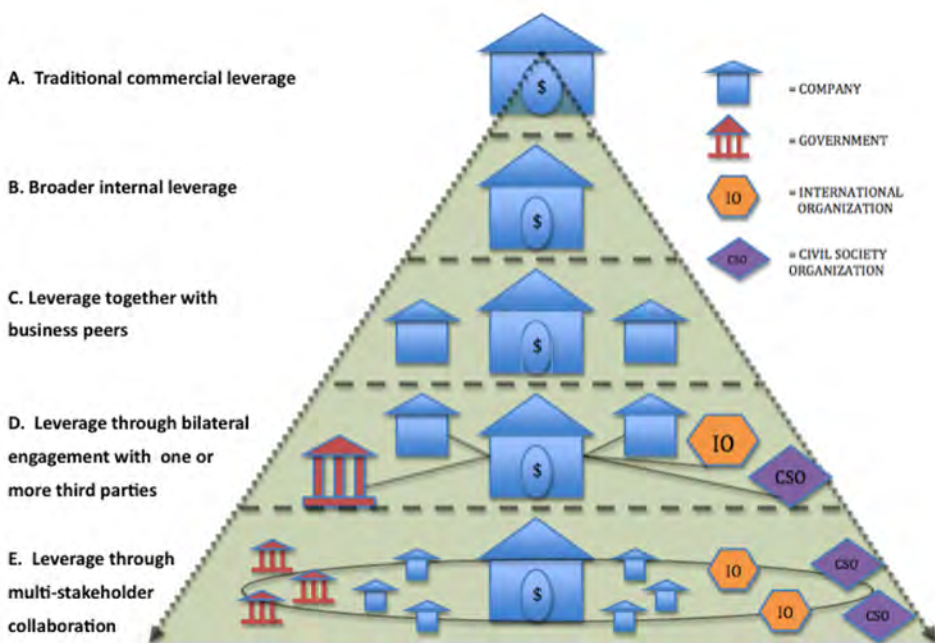
Daarnaast zal het voor de effectiviteit van de IMVO-convenanten erg belangrijk zijn een goede analyse te maken van de specifieke uitdagingen in de sector, de mate en aard van betrokkenheid van Nederlandse bedrijven bij de geïdentificeerde risico's, de krachtsverhoudingen in de sector (bij wie zit de invloed (*leverage*)?), de mate waarin de relevante partijen (vooral ook buiten Nederland) zich inspanssen, hoe ver een sector is met MVO (*maturity*), bestaande nationale en internationale initiatieven, en hoe de Nederlandse overheid, Nederlandse bedrijven en andere partijen zich kunnen inzetten om iets aan het probleem te kunnen doen en de kansen te benutten. Daarbij is het dus ook cruciaal om een heel scherpe analyse te maken van de problemen en kansen ten aanzien van MVO en de sector.

Een belangrijk kenmerk van risicomanagement in algemene zin is dat het risico's niet uit kan sluiten en geen garantie biedt dat problemen niet meer optreden. Dit geldt ook voor risico's op milieuverontreiniging en het indirect betrokken raken bij schendingen van mensenrechten. Ook IMVO-convenanten met sectoren zullen hier geen garanties voor kunnen geven, net zo min als multistakeholder initiatieven dat kunnen.

Het gaat erom dat de IMVO-convenanten sectoren en bedrijven helpen om de geïdentificeerde risico's op systematische wijze in kaart te brengen en zo veel mogelijk te voorkomen, te beperken en te herstellen wanneer problemen zich toch voordoen en te communiceren over de gekozen aanpak en maatregelen.

Het is hiermee voor alle partijen van belang overeenstemming te bereiken over de verwachtingen van de IMVO-convenanten met bedrijfssectoren.

Analyse is nodig van de niveaus waarop de diverse aspecten van het probleem het meest effectief kunnen worden aangepakt en hoe een IMVO-convenant in Nederland hieraan kan bijdragen. De mate van 'leverage' en de eventuele mogelijkheden om deze te vergroten zijn daarbij medebepalend, zoals geïllustreerd in de volgende figuur.

Bron: SER; Shift (2014) *Business and Human Rights Impacts: Identifying and Prioritizing Human Rights Risks*, Den Haag/New York.

Inzet op structurele veranderingen

Inzet is nodig op structurele veranderingen ('beyond auditing') inclusief afspraken over de verbeterkosten van risicovolle situaties en remedie/herstel. Veel bedrijven passen audits toe in hun MVO-risicomanagement. Audits kunnen bijdragen aan de voortgang en effectiviteit van specifieke maatregelen. Naast audits zijn andere maatregelen nodig om structurele verandering te bereiken³⁷. Gedacht kan worden aan:

- inzetten op een continu proces van verbetering van prestaties in de keten;
- aanpakken van problemen in samenwerking met stakeholders;
- opzetten van klachtenprocedures binnen de keten;
- capacity building samen met leveranciers;
- partnerschappen aangaan met ngo's;
- prikkels inbouwen: leveranciers die goed presteren kunnen bijvoorbeeld vaker orders krijgen of een gunstiger prijsaanbod ontvangen;
- het bevorderen van sociale dialoog op de werkvloer.

Afspraken zijn effectiever naarmate ze meetbaar zijn

De IMVO-convenanten moeten zo veel mogelijk SMART (specifiek, meetbaar, actiegericht, resultaatgericht en tijdgebonden) worden geformuleerd zodat monitoring en communicatie hierover mogelijk is. Hierbij hoort het zo veel mogelijk kwantificeren van (tegen)prestaties van verschillende partijen. Dit betekent dat het moet gaan om concrete, substantiële en aanpakbare uitdagingen.

Daarbij is van belang het onderscheid tussen outcome en output. Bij outcome gaat het om doelstellingen op het gebied van de maatschappelijke effecten (bijvoorbeeld: het verminderen van het gebruik van kinderarbeid in de textielsector in India). Het verband tussen inspanningen van individuele partijen en maatschappelijke effecten is vaak moeilijk te leggen, omdat beoogde effecten door meer factoren worden beïnvloed. Output betreft doelstellingen van de sector of van individuele partijen. Zij hebben een directe relatie met de inspanningen.

De output van partijen kan bijvoorbeeld worden uitgedrukt in concrete doelstellingen of Key Performance Indicators (KPI's). Voorbeelden hiervan zijn:

- percentage bedrijven in de sector dat in een bepaalde periode is aangesloten bij een leidend en robuust multistakeholder initiatief;
- percentage inkoop van duurzaam gecertificeerde grondstoffen binnen een bepaalde periode door de Nederlandse sector;

---

37 Shift (2013) *From Audit to Innovation: Advancing Human Rights in Global Supply Chains*.

- percentage werknemers van toeleveranciers die meer dan zestig uur per week hebben gewerkt in een bepaalde periode;
- aantal worker-management dialogue structures dat in een bepaalde periode bij toeleveranciers is opgezet;
- percentage gezamenlijke en openbare audits in een bepaalde periode.

Hieronder als voorbeeld een overzicht van de outcome-doelen van het Electronics programma van IDH, en een overzicht van de bijbehorende specifieke output KPI's voor dit programma.

Program at a glance

Impact on MDGs	 1	 7	 8
	Improved rights and working conditions for 500,000 workers	Significant improvement in CO2/waste/water usage issues in supplier factories	Sustainably produced exports by 100 suppliers
Sustainable Economic growth	The program focus is on supplier factories and raising their level of sustainability in order to be able to meet a growing demand for sustainably produced half fabricates.		
Private Sector Development	This is done by finding a balance between improving sustainability and professionalization of the suppliers' operation. After the gap-assessment a variety of trainings will be offered for capacity building of different level of staff (from work force to senior management).		
Economic Empowerment	Collaboration with local government and international industry platforms is set up to make growth sustainable.		
Importance for Europe	Global headquarters of Philips (in top 10 of electronic companies worldwide) is in the Netherlands. The whole ICT sector has an annual turnover of 30.9 billion euros and provides 250.000 direct FTEs.		

Category	Description	Measure
Management Systems	Establishing sustainable mechanisms and policies on sustainable practices	Sustainability Policy
		Progress Reporting
		Supplier Policy
Production	Improvement in productivity	Net Percentage Change in Units Produced
		Rework Rate
Workers & Turnover	Composition, employment situation and turnover rate of workers	Percentage of Migrant Workers
		Percentage of Temporary Workers
		Total Workers Hired
		Net Change in Total Workforce Size
		Relative Change in Workers by the End of Month
		Worker Turnover Rate
Working Conditions	Improvement in working conditions in multiple aspects – working hours, rest days, wages, health and safety of workers.	Total workers working over an average of 60 hours per week
		Average Number of Rest Days
		Average Wages
		Percentage of Workers Meeting the Minimum Wage
		Percentage of Workers Receiving the Legal OT Premium Wage
		Establishment of Worker Management Dialogue Structure
		Grievances/ Issues Remdiated
		Environment, Health and Safety (EHS) Audit Findings Corrected
		Total Work Days Lost Due to Injury
Energy Usage	Energy efficiency of the factory with or without the adoption of sustainable practices	Energy Used per Unit

Partijen kunnen elkaar aanspreken op het al dan niet nakomen van afspraken. Uitgangspunt is wederzijds vertrouwen, waarbij partijen elkaar kunnen aanspreken op het al dan niet nakomen van de afspraken. Partijen doen er goed aan duidelijke afspraken te maken over de monitoring van de voortgang. Daarbij is de feedback van de direct betrokkenen (rechthebbenden) van groot belang. Een adequate klachtbehandeling door individuele bedrijven voorkomt dat klachten escaleren tot geschillen. Dat is in het belang van alle betrokken partijen. Escalatie leidt tot onzekerheid, kosten en reputatieschade.

Door in IMVO-convenanten te voorzien in een klachtenprocedure kunnen ook hier risico's en kansen in elkaars verlengde liggen. Het kan echter sterk van de sectorale kenmerken afhangen wat de problemen en kansen zijn, wat de rollen van alle partijen kunnen zijn in het aanpakken van de problemen en benutten van kansen en dus ook hoe de afspraken eruit gaan zien en welke nalevingsmechanismen daarbij het beste werken. In sommige gevallen zal het mogelijk zijn om specifieke targets ten aanzien van vermindering van impacts af te spreken, in andere zal het veel meer gaan om een bepaalde inspanning te verrichten (bijvoorbeeld het inzetten van de leverage ten aanzien van een derde partij, of actieve deelname aan een multistakeholder initiatief) zonder dat er bij voorbaat concrete uitkomsten kunnen worden gedefinieerd. Het zal dan ook sterk afhangen van deze uitgangspunten voor wat er kan worden afgesproken over hoe naleving van een IMVO-convenant kan worden bevorderd.

Maak afspraken over de vormgeving van geschilbeslechting

Partijen dienen met elkaar ook af te spreken hoe om te gaan met eventuele geschillen over voortgang en/of resultaat. Vormgeving van geschilbeslechting is van belang. Afhankelijk van het type afspraken zijn mogelijke opties hierbij:

- een klachtenprocedure op sectorniveau;
- een geschillencommissie op sectorniveau;
- afspraken met het NCP over bemiddeling;
- een rechtsgang naar de burgerlijke rechter;
- bindende arbitrage.

Het kan hierbij ook gaan om een combinatie van opties.

Een voorbeeld van zo'n combinatie is het geschillenmechanisme van het Bangladesh-akkoord. Dat houdt in dat een eventueel geschil voor de Steering Committee wordt gebracht die binnen 21 dagen een besluit neemt via een stemming (majority vote). Op verzoek van een van de partijen in dit geschil kan tegen het besluit van de Steering Committee een beroep worden gedaan via een bindend proces van arbitrage onder

de UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. In het Accord wordt verder een link gemaakt naar het nationale rechtssysteem doordat bij niet-naleving van de brand- en bouwveiligheidsvoorschriften door toeleveranciers als nog naleving afgedwongen kan worden door de nationale Bengaalse rechter.

Deelnemers expertbijeenkomst en consultatiebijeenkomst

Deelnemers expertbijeenkomst 19 december 2013:

mw. drs. C. de Bruin (Clean Clothes Campaign)
dhr. prof.mr. J. Eijsbouts (Universiteit Maastricht)
dhr. dr. J. Faber (CE Delft)
dhr. drs. J. Wintermans (Modint)
mw. drs. I. Zeldenrust (Clean Clothes Campaign)

Deelnemers consultatiebijeenkomst 27 januari 2014:

dhr. J. van Dijken LL.M MScMA (Raad Nederlandse Detailhandel)
mw. S. van der Meij (MVO Platform)
dhr. J. Oorthuizen PhD (Initiatief Duurzame Handel)
mw. M. Peepercamp MScMA (Landelijke India Werkgroep)
dhr. J. Plat (FNV Bondgenoten)
mw. mr. H. Tiemersma (Amnesty International)
mw. F. Uitterhoeve MSc (Federatie Nederlandse Levensmiddelen Industrie)
dhr. drs. E. Wermuth (Initiatief Duurzame Handel)

Samenstelling van de commissie IMVO

Leden

Onafhankelijke leden

Dhr. ir. W. Draijer (voorzitter)

Dhr. prof. dr. P. Schnabel

Vacature

Ondernemersleden

Mw. mr. L.A.M.C. van Beek (VNO-NCW)

Dhr. drs. G.A.M. van der Grind (LTO-Nederland)

Dhr. mr. W.L.E. Quaedvlieg (VNO-NCW)

Werknemersleden

Mw. drs. M.J. Alting von Geusau (CNV)

Dhr. drs. A.P.C.M. van Holstein (MHP)

Mw. mr. C.E. Passchier (FNV)

Adviserende leden

Dhr. mr. F.W.R. Evers

(Voorzitter Nationaal Contact Punt)

Dhr. L. W. Lageweg (MVO Nederland)

Dhr. drs. J. Oldenziel

(Bangladesh Accord Foundation)

Dhr. D. Vermijs MPP

Ministeriële vertegenwoordigers

Mw. drs. E. Akkerman (BuZa)

Mw. drs. P.M.M. Grotenhuis (BuZa)

Secretariaat

Mw. drs. A. van Selm

Dhr. dr. B. van Riel

Dhr. drs. N. Bloem

Plaatsvervangende leden

Dhr. mr. W.M.J.M. van Mierlo

Mw. drs. S.J. Verweij

Mw. drs. K. Bouwsma

Mw. drs. A.A.M. van Wezel /

Mw. mr. S. Meijer

Dhr. mr. H. Mulder

Dhr. dr. J. Wilde-Ramsing (SOMO)

Mw. drs. J.F. Scherpenzeel

Mw. drs. A.J. Huber

Publicatieoverzicht

Algemeen

Publicaties van de SER verschijnen digitaal. Alle publicaties zijn te downloaden op onze website.

Sommige publicaties zijn in boekvorm te bestellen tegen vergoeding (€ 7,50).

Kijk daarvoor onderaan de beginpagina van een publicatie.

Van de adviezen verschijnt eveneens een Engelstalige samenvatting. Deze is te vinden op de webpagina van het desbetreffende advies en de Engelstalige website van de SER.

Adviezen

IMVO-convenanten

2014, 68 pp., ISBN 978-94-6134-062-7, bestelnr: 14/04

Discriminatie werkt niet!

2014, 160 pp., ISBN 978-94-6134-061-0, bestelnr: 14/03

Grenswaarde voor arseen en anorganische arseenverbindingen

2014, 22 pp., ISBN 978-94-6134-060-3, bestelnr: 14/02

Benoemingsrecht voor de Sociaal-Economische Raad voor de zittingsperiode 1 april 2014 tot en met 31 maart 2016

2014, 16 pp., bestelnr: 14/01

Naar macrostabiele reële pensioenen

2013, 30 pp., ISBN 978-94-6134-059-7, bestelnr: 13/06

ILO-verdrag 170

2013, 76 pp., ISBN 978-94-6134-056-6, bestelnr: 13/05

Grenswaarden voor chroom VI-verbindingen

2013, 22 pp., ISBN 978-94-6134-055-9, bestelnr: 13/04

Verbreding draagvlak cao-afspraken

2013, 76 pp., ISBN 978-94-6134-054-2, bestelnr: 13/03

Handmade in Holland: Vakmanschap en ondernemerschap in de ambachtseconomie

2013, 96 pp., ISBN 978-94-6134-053-5, bestelnr: 13/02

Make it in the Netherlands! Advies over binding van buitenlandse studenten aan Nederland

2013, 58 pp., ISBN 978-94-6134-051-1, bestelnr: 13/01

Naar een Energieakkoord voor duurzame groei

2012, 32 pp., ISBN 978-94-6134-046-7, bestelnr: 12/07

Naar een kwalitatief goede, toegankelijke en betaalbare zorg: een tussentijds advies op hoofdlijnen

2012, 60 pp., ISBN 978-94-6134-045-0, bestelnr: 12/06

Reactie op (conceptnota van wijziging) wetsvoorstel versterking bestuur pensioenfondsen
2012, 19 pp., ISBN 978-94-6134-044-3, bestelnr: 12/05

Verschuivende economische machtsverhoudingen
2012, 228 pp., ISBN 978-94-6134-040-5, bestelnr: 12/04

Alternatieve geschilbeslechting in de EU
2012, 84 pp., ISBN 978-94-6134-043-6, bestelnr: 12/03

Werk maken van scholing, advies over postinitiële scholingsmarkt
2012, 144 pp., ISBN 978-94-6134-038-2, bestelnr: 12/02

Voorlopige nanoreferentiewaarden voor synthetische nanomaterialen
2012, 150 pp., ISBN 978-94-6134-035-1, bestelnr: 12/01

Medezeggenschap en (I)MVO
2011, 26 pp., ISBN 978-94-6134-033-7, bestelnr: 11/11

Ontwikkeling door duurzaam ondernemen
2011, 130 pp., ISBN 978-94-6134-032-0, bestelnr: 11/10

Grenswaarden voor asbest
2011, 22 pp., ISBN 978-94-6134-029-0, bestelnr: 11/09

Klachtenbehandeling aanstellingskeuringen
2011, 42 pp., ISBN 978-94-6134-027-6, bestelnr: 11/08

Strategische Agenda Hoger Onderwijs, Onderzoek en Wetenschap
2011, 56 pp., ISBN 978-94-6134-025-2, bestelnr: 11/07

Tijden van de samenleving
2011, 124 pp., ISBN 978-94-6134-024-5, bestelnr: 11/06

Werk maken van baan-baanmobiliteit
2011, 166 pp., ISBN 978-94-6134-023-8, bestelnr: 11/05

Toekomst scholing en vorming leden ondernemingsraad
2011, 44 pp., ISBN 978-94-6134-022-1, bestelnr: 11/04

Bevolkingskrimp benoemen en benutten
2011, 200 pp., ISBN 978-94-6134-021-4, bestelnr: 11/03

Zelfstandigen en arbeidsomstandigheden
2011, 38 pp., ISBN 978-94-6134-020-7, bestelnr: 11/02

Toegang tot het recht voor de consument en de ondernemer
2011, 18 pp., ISBN 978-94-6134-018-4, bestelnr: 11/01

Meer chemie tussen groen en groei
2010, 132 pp., ISBN 978-94-6134-015-3, bestelnr: 10/05

Zp'ers in beeld: Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel
2010, 208 pp., ISBN 978-94-6134-013-9, bestelnr: 10/04

Meer werken aan duurzame groei
2010, 200 pp., ISBN 978-94-6134-008-5, bestelnr: 10/03

Rapporten

Nederlandse economie in stabielere vaarwater: een macro-economische verkenning
2013, 64 pp., ISBN 978-94-6134-052-8

Nieuwe EU-voorstellen Regulering en toezicht financiële sector
2010, 64 pp., ISBN 978-94-6134-006-1

CSED-rapport: Naar een integrale hervorming van de woningmarkt
2010, 124 pp., ISBN 978-94-6134-004-7

Engelstalige publicaties

The Dutch Work Councils Act
Information brochure, 2011, 38 pp., ISBN 978-94-6134-028-3

The power of consultation: The Dutch consultative economy explained
General brochure, 2010, 34 pp., ISBN 978-94-6134-011-5

Europe 2020: The New Lisbon Strategy
Abstract, 2009, 40 pp., ISBN 90-6587-991-9, ordeno. 2009/04E

Nanoparticles in the Workplace: Health and Safety Precautions
Translation with abridged appendices, 68 pp., ISBN 90-6587-987-0, ordeno. 2009/01E

Social and Economic Council's Statement on International Corporate Social Responsibility
Statement, 2008, 91 pp., ISBN 90-6587-983-8

On sustainable globalisation: A world to be won
Abridged version, 2008, 132 pp., ISBN 90-6587-979-X, ordeno. 2008/06E

CAP Reform and Public Services of Agriculture
Abridged version, 2008, 52 pp., ISBN 90-6587-973-0, ordeno. 2008/05E

Overige publicaties

Leidraad personeelsvertegenwoordiging – met toelichting en bijlagen
2010, 104 pp., ISBN 90-6587-998-6

Voorbeeldreglement Ondernemingsraden – met toelichting en bijlagen
2010, 264 pp., ISBN 90-6587-997-8

Alle uitgaven zijn te verkrijgen/bestellen:

- via de website (www.ser.nl);
- telefonisch bij de afdeling Verkoop (070 3499 671); tegen vergoeding (€ 7,50).
- door overmaking van de vermelde prijs op gironummer 333281 ten name van de SER te Den Haag, onder vermelding van het bestelnummer en de titel.

Colofon

Uitgave

Sociaal-Economische Raad
Bezuidenhoutseweg 60
Postbus 90405
2509 LK Den Haag

T 070 3499 499

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

Tekst

Commissie Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (IMVO)

Fotografie

Omslag: Shutterstock

Vormgeving en druk

2D3D, Den Haag (basisontwerp); Huisdrukkerij SER

© 2014, Sociaal-Economische Raad

Alle rechten voorbehouden

Overname van teksten is toegestaan onder bronvermelding.

ISBN 978-94-6134-062-7

SOCIAAL-ECONOMISCHE RAAD

Bezuidenhoutseweg 60

Postbus 90405

2509 LK Den Haag

T 070 3499 499

E communicatie@ser.nl

www.ser.nl

© 2014, Sociaal-Economische Raad

ISBN 978-94-6134-062-7